

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2458-7559

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.1036>

CİLT 2, SAYI 2, KIŞ 2016

s. 130-157

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN KURUMSAL MUHATAPLARI: ADANA ÖRNEĞİ¹

Cahit ASLAN²

Özet

Türkiye 2011 yılından beri "Suriyeli Sığınmacılar"³ gerçeği ile yüzleşmektedir. Bu yüzden Suriyeli sığınmacılar konusunda, onların her geçen gün ne kadar oldukları, ne kadarının kamplarda ne kadarının kendi olanaklarıyla şehirlerde yaşadıkları, sağlık, eğitim, istihdam, dil öğrenimi ve kayıt dışılık vs. gibi sorunlarının neler olduğu ve bu sorunlarının nasıl giderileceği gibi konularda oldukça çalışma yapıldı ve yapılmaktadır. Oysa bu insanların ilk göç ettikleri günden itibaren yalnızca toplumun duyarlılıklarıyla değil toplumun kurumlarıyla da iletişimleri söz konusudur. Sayılarına paralel olarak sorunları da artmaktadır. Eğer Suriyeli sığınmacılar artık geçici değil kalıcı iseler en azından uzun süreli birlikte yaşanacak ise toplumun bütün örgütleriyle, kurumlarıyla da değerlendirilerek bir bütün olarak ele alınmalıdır. İşte bu çalışmanın amacı "Suriyeli Sığınmacılar"ın sosyal hayat içinde kurumsallaşma süreçlerini açıklayabilmektir. Çalışmanın deneysel kısmı Adana'da seçili kurumlar ve bu kurumların Suriyeli Sığınmacılar konusundaki işleyiş süreçleridir. Veriler önceden hazırlanıp yarı yapılandırılmış veri toplama aracı (görüşme formu) yardımıyla toplandı ve kaydi veriler ve belgelerle desteklendi.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli sığınmacı, göç

INSTITUTIONAL ADDRESSEE OF SYRIAN REFUGEES: ADANA SAMPLING

Abstract

Turkey has been facing the reality of "Syrian Refugees" since 2011. So, quite many work on Syrian Refugees has been done about such matters as how many they are each passing day, how many of them live in the camps, How many of them live in cities with their own means, what their problems are that maybe like health problems, education problems, employment problems, language learning problems, unregisteredness etc. and how to overcome such problems. However, these people are in contact with not only sensitivities of society but also the institutions of society from the day they first

¹Bu çalışma, Çukurova Kalkınma Ajansının TR62/15/DFD/006 Referans nolu desteklediği Seyhan Belediyesi bünyesinde yürütülen ve Çukurova Üniversitesinin, Türk Tabipleri Birliği'nin, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin, katkılarıyla yürütülmüş olan "Seyhan'daki Sığınmacıların Durum Tespiti ve İlçe Veri Sistemi Oluşturulması Projesi"ndeki verilere dayanmaktadır.

²Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, e-posta: caslan@cu.edu.tr

³Sığınmacıların Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi' ne göre sığınmacı; "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi"dir (United Nations General Assembly & UNHCR 1996: 16).

emigrated. Parallel to their numbers, their problems are also increasing. If Syrian Refugees are no longer temporary but permanent; at least if we will live together for a long time, then they need to be handled with the organizations, institutions as a whole. The aim of this study is to demonstrate the processes of Syrian Refugees' institutionalization in social life. Experimental part of this study consists of some institutions and functioning processes of these institutions on the issue of Syrian Refugees. Data were collected by means of an semi structured data collection tool (interview form) and were supported by recorded data and documents.

Keywords: *Syrian refugee, migration*

GİRİŞ

Suriyeli sığınmacıların geçici misafirler olmaktan ziyade kalıcı bir nüfus oldukları anlaşılmaya başladı ve tedbirler alınması gerektiği de hükümet tarafından dillendirildi.⁴ Sığınmacıların ilk göç ettikleri günden itibaren yalnızca toplumun duyarlılıklarıyla değil bir bütün olarak toplumun kurumlarıyla da iletişimleri söz konusudur.

Sığınmacıların 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye kitleler halinde geldiği günden itibaren sınır bölgesindeki şehirler kadar olmasa da Adana oldukça etkilenmiştir. Adana'nın Türkiye'deki şehirlerin sığınmacı problemlerinden etkilenme sıralamasına göre 5. sırada geldiği de ifade edilmektedir.⁵ Sığınmacıların Adana'ya ve özelde de Seyhan'a ulaştıkları günden itibaren insani problemlerin yanı sıra toplumun örgütsel-kurumsal işleyişinden kaynaklanan problemler de gündeme gelmiştir. Modern toplumun işleyişi belirli prosedürlere bağlıdır ki sığınmacı problemi kendini bu rutinlerin dışına çıkararak hissettirmektedir. Bir taraftan toplumun genel işleyişinin korunması diğer yandan sığınmacıların akın akın gelişlerinin yarattığı sosyoekonomik yükleriyle beraber bu sıkıntıların üstesinden uzun vadede nasıl gelineceğine dair farklı bir sosyoteknik problemi beraberinde getirmektedir. Örneğin sığınmacıların günlük ihtiyaçları yerel halkın gönüllülük esasına göre yapmış oldukları katkılar bir taraftan STK'ler tarafından giderilirken diğer yandan burada oluşacak keyfiliğin ve istismarın önüne geçmek için Valilik-Kaymakamlık düzeyinde bu yardımların organize edilmesi de gerekmiştir. Bu olgulara paralel olarak sığınmacıların kendi yaşelerini gidermek için sokak satıcılığından fırın açmak gibi küçük meta üreticiliğine geçmeleri vergi sistemi, ticaret odasında kayıt, zabıadan, il sağıktan, tarım bakanlığından onay gibi prosedürel dolayısıyla kurumsal problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu ve benzeri problemlerin doğasına yönelik bütüncül bir yaklaşım gösterilmez ise problem çözülmek bir yana daha kaotik bir hal almaya başlayacaktır. İşte bu sığınmacı problemini yönetebilmek için bütüncül kurumsal bir analizi yapılmıştır.

Çalışmanın hedef kitlesi Adana merkez ve merkez belediyeliği olan Seyhan ilçesinde seçili kurumlar ve bu kurumların Suriyeli sığınmacılar konusundaki işleyiş süreçleridir. Veriler önceden hazırlanıp yarı yapılandırılmış veri toplama aracı (görüşme formu) yardımıyla toplandı ve kaydi veriler ve belgelerle desteklendi.

Gerekli olan veriler 2015 mayıs ve haziran ayları içerisinde toplanmıştır.

Önceden belirlenmiş Adana ilinde özelde Seyhan ilçesinde önceden belirlenmiş kurumlarla iletişime geçilmiş kurumun yetkili-yetkin yöneticileriyle görüşülerek narratif (anlatsal) veri üretilmeye çalışılmıştır. Mümkün olduğunca da kaydi veriler de kurumlardan talep edilmiştir.

Rapor metni bu giriş kısmından sonra kurum kavramının tanımlanıp sınırlarının çizildiği bir bölüm ayrılmıştır. Bundan sonraki kısımlar önceden belirlenmiş Adana-Seyhan Belediyesinin sınırları içindeki kurumlardan elde edilen verilerin analizlerinin yapıldığı bölümlerden oluşmaktadır. Ayrıca sığınmacılar konusunda paydaşlar konumunda olan kurumların paydaşlık

⁴ <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/1218232-turkiyedeki-suriyeliler-kalici-olacak>

⁵ www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGO-RAPOR-TurkiyedekiSuriyeliler.pdf (5 Kasım 2014)

derecelerine göre bir “kurumgram” tablosu oluşturuldu ve mevcut kurumların yetki-yetkinlik durumları analiz edildi. En son sonuç ve öneriler kısmına ayrılmıştır. Kaynakların gösterildiği en son kısım da çalışma tamamlanmıştır.

Kurum Kavramı Üzerine

Genel olarak “Kurum, kişilerin temel sosyal gereksinmelerini karşılamak amacıyla belirli, onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda onayladıkları, oldukça sürekli sosyal örüntü, rol ve ilişki yapısıdır.” (Fichter, 1993: 120).

Sosyolojik açıdan kurum ne bir kişidir ne de bir gruptur (Fichter, 1993: 119). Kurumlar kişiler arası ve gruplar arası sosyal ilişkilerin sistemidirler. Bunlar çeşitli insani ihtiyaçları karşılamakla görevlidirler. Yani insan ihtiyaçlarının etrafında merkezileşmişlerdir. Biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel fonksiyonlardan oluşan kurumlar biyolojik-psikolojik insani ihtiyaçtan meydana gelmiştir (Nirun, 1991: 93).

Genellikle “kurum” ve “grup” terimleri birbirleriyle karıştırılmaktadır. Kurum kavramı bir soyutlamadır, ancak kendi başına kültürün herhangi bir maddi nesnesi kadar gerçek ve o nesneden çok daha önemlidir. Davranış örüntüleri, süreç ve roller kurumlaşmıştır, fakat kişiler ve gruplar kurumsallaşmamıştır. Grup, kurumları gerçekleştirenlerin oluşturduğu bir çokluktur. Siyasal kurumlar, siyasetçilerden değil fakat siyasal olarak adlandırılan davranış çeşitlerinden oluşur (Fichter, 1993: 120). İşte bu “grupta meydana gelmiş olan davranışları düzenleyici tarzların kalıpları ve bunlar arasındaki sistem” (Nirun, 1991: 95) kurumu meydana getirmektedir. Kısaca “kurum, bir şeyi kesin resmî bir şekilde yapmak biçimi”ni ifade eden bir süreçtir.

Kurum bir süreç olsa dahi, normlardan, göreneklerden ve adetlerden ayrılır. Bu normlar toplum içinde, toplumlarda örgütlenmiş gruplar tarafından beslenir ve yaptırımları devam ettirirler. Diğer taraftan bütün kurumların beslenmeleri ve desteklenmeleri için belli bir varlığı şarttır. Örneğin selam verme davranışı. Günlük hayatımızda insanlar birileriyle karşılaştığı zaman değişik şekillerde birbirlerini selamlarlar. Selam, selamünaleyküm, merhaba vs. derler. Bazen de değişik şekillerde beden dillerini kullanırlar. Örneğin başlarını öne eğerler, ellerini başlarına götürebilirler. Bütün bunlar adettendir. İnsani ilişkilerimizi sürdürmemize yardımcı olurlar. Orduda da selam vardır. İşte günlük hayattaki selam toplumsal bir norm iken ordudaki selam kurumsallaşmıştır. Kimin kime nasıl selam vereceği resmîleşmiştir.

Kurumlar gereklilik, genellik ve önem gibi üç kısıta dayanarak sınıflanabilirler. Her toplumda aile, eğitim, ekonomi, din, siyaset ve boş zamanların değerlendirildiği temel kurumlar vardır (Fichter, 1993: 123, 126).

Suriyeli Sığınmacıların Kurumsal Süreçleri

Genel olarak Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların tüm ihtiyaçları, AFAD’ın koordinasyonunda; İçişleri, Dışişleri, Sağlık, Milli Eğitim, Gıda Tarım ve Hayvancılık, Ulaştırma ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Kızılay’ın ortak çalışmalarıyla yürütülmektedir.⁶

Suriyeli sığınmacı probleminin yönetilmesinde ağırlıklı olarak rol alan mevcut kurumlar dikkate alınarak seçili bazı kurumlarla (bk. Ek.1) temasa geçilip analizler bu kurumlardan elde edilen görüşme ve gözlemlere dayandırılmıştır.

I. AFAD (T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)

Eşgüdüm sağlanması gereken kurumların afetlerle ilgili yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması ihtiyacı afet ve acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını

⁶ <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikYazdir.aspx?ID=16&IcerikID=747>

zaruri kılınmıştır. Bu doğrultuda 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır.

Suriyeli sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması için yaklaşık 260 bini Başbakanlık AFAD'ın 10 ilde kurduğu ve yönettiği 25 barınma merkezinde yaşamaktadır:⁷

Tablo 1. Çadır Kentlerdeki Eğitim Hizmetleri

Derslik	Öğrenci Sayısı					Yetişkin Kursları			
	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam	Devam Eden		Tamamlanan	
						Kurs	Kursiyer	Kurs	Kursiyer
1.211	7.881	41.283	20.105	9.156	78.425	210	11.717	1.273	39.598

Tablo 2. Çadır Kentlerdeki Sağlık Hizmetleri

Sağ. mer.	Geçici Barınma Mer. Verileri				Hastane Verileri							
	Poliklinik		Has. Sevk		Poliklinik		Has. Yatan		Doğum		Ameliyat	
	Günlük	Toplam	Günlük	Toplam	Günlük	Toplam	Günlük	Toplam	Günlük	Toplam	Günlük	Toplam
23	5.203	4.051.215	1.113	728.154	7.580	4.463.140	720	350.907	96	55.220	396	256.798

AFAD Sarıçam Çadır Kent

Adana Sarıçam'da 10 Şubat 2013'te 437 dönüm arazi üzerine kurulmuş olan Çadır Kent'te 2.162 çadırda 11.124 Suriyeli sığınmacı ikamet etmektedir. Kampın hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi için 325 kişi görev yapmaktadır. Ayrıca 6'sı Türk kökenli ve 30'u Türkmen kökenli olmak üzere 36 adet Arapça tercümanı çalışmaktadır. Genel olarak, Kızılay mekân ve çadır süreçlerini organize ederken AFAD sığınmacıların, eğitim, din, aile çocuk gibi temel gereksinmelerini ilgili kurumların temsilcilikleri ve görevlendirilmiş olan personelleri vasıtasıyla gidermektedir. Kampın genel yönetimi AFAD'a aittir. Fakat yakın zamanlarda Göç İdareleri kuruldu ve İl Göç İdareleri alt yapılarını tamamlamasıyla beraber inisiyatif Göç İdaresine devredilecektir. Bu süreçte organizasyonun takibi açısından daha önce 98 ile başlayan beyaz renkli sığınmacı tanıtım kimlik numaraları yerine Suriyeli sığınmacı problemi Göç İdaresinin denetimine geçmeye başlamasıyla beraber sığınmacılara 99 ile başlayan kimlik numaraları verilmeye başlanmıştır. Bu durum Göç İdaresi bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Sarıçam kampında 1 adet sahra hastanesi mevcut olup 2'si Arap 13 doktor, 23 sağlık personeli ve 1 adet ambulans görev yapmaktadır. 21 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla de Dış Polikliniği hizmete girmiştir. Bu durum 'sağlık kurumları' kısmında detaylandırılmıştır. İçme suyu şehir şebekesinden karşılanmakta olan kampta, kanalizasyon vb. altyapı çalışmaları tamamlanmıştır. Barınma merkezinde 2 kuaför, 2 market, 30 tv, 16 mescit, yaklaşık 11 dönümlük spor alanı, anons sistemi, yaklaşık 500 m²lik oyun alanları ve 30 adet dinlenme

⁷ <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikYazdir.aspx?ID=16&IcerikID=747>

salonu bulunmaktadır. AFAD kamptaki hizmetlerini birinci derece Kızılay ve ikinci derecede sağlık kuruluşlarıyla beraber hizmetlerini sunarken belirli derecede diğer kurumlarla bir eşgüdüm ve işbirliği içinde çalışılmasına önem verilmektedir. Bu durum ilgili kurumlara gelindiğinde detaylandırılacaktır.

II. Adana İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Adana İl Göç İdaresi Müdürlüğü, uluslararası koruma başvuru sahipleri ve yabancıların Türkiye'deki kalışları boyunca tüm işlemlerinden sorumlu olan kurum, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatıdır. Genel Müdürlüğün taşra teşkilatlanmasının tamamlanacağı tarihe kadar, yürütülmekte olan görev ve hizmetler daha önce bu görev ve hizmetleri yapmakta olan İl Emniyet Müdürlüğü, Yabancılar Şube tarafından geçici olarak devam etmiştir.

Adana İl Göç İdaresi Müdürlüğü, fiilen faaliyetlerine Emniyet Yabancılar Şubesinden devralmasıyla beraber 18 Mayıs 2015'te tam olarak başlamıştır. Kurumda 25'i uzman yardımcısı, 6 polis memuru ve 4 düz memur görev yapmaktadır.

Kurumun hizmet verdiği bina, ülkeye kaçak yollardan girip de yakalananların sınır dışı veya geldiği ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin yapıldığı "Geri Gönderme Birimi" ile birlikte kullanıldığı için yeterli olmamaktadır. Bine diğer donanımlar bakımından yeterli sayılır.

Kurumun günlük ortalama 20 kişilik sığınmacı sirkülasyonu söz konusudur. Kurumun ilk faaliyetleri ikamet izni için gelen Suriyelilere ikamet izin belgesi düzenlemekle başlamış. Mümkün olduğunca hiç bir yabancıyı geri göndermemek için uğraştıkları dile getirilmektedir. Sığınmacılar tarafından en çok istenilen belge ise ikamet izin belgesi olmaktadır. İkamet izin belgesi ise Türkiye'de yasal yollardan gelip kalanlar ile Türk vatandaşları ile evlenenlere verilebilmektedir.

Yabancılar kimlik numarası verilmesi ve adres kayıtlarının tutulması hizmeti ve buna istinaden kimlik numarası talepleri için doğrudan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatına müracaat etmeleri benimsenmiştir.

Genelde kurum 1. düzenli göç (çalışma izni, öğrenci faaliyetleri), 2. düzensiz göç (yasa dışı gelip yakalananların sınır dışı edilmesi işlemleri ki kurumdaki faaliyetlerin %60'nı oluşturuyor) ve 3. uluslararası korumaya alınmış gruplara (özellikle İran ve Afganistan uyrukluların iltica talepleri ve üçüncü bir ülkeye gönderilecekler) ilişkin faaliyetleri sürdürüyor. Uluslararası koruma statüsünde olanlara da valilikçe bazı belgeler tahsis edilmektedir.

Kurum bünyesinde sürekli özellikle Arapça ve Farsça gibi yabancı dil bilen tercüman bulundurmaktadır.

Kurumun sığınmacı ve göçmenlere ilişkin paydaşları ise sırasıyla AFAD, Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumları, Emniyet ve Eğitim Kurumlarıdır.

III. Adana İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü

Suriye'deki savaş başlayınca birçok insan "Daha önce Türkiye'de yaşadığını ve Türkiye vatandaşı ailelerin bireyleri olduğunu ve geçmiş zamanlarda Suriye'ye gidip yerleştiğini, sorunlar çıkınca geri Türkiye'ye döndüğünü ve vatandaşlık işlemlerinin yapılması gerektiğini" dile getirip Adana

İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'nden vatandaşlık için taleplerde bulunmaktadır. Doğrudan vatandaşlık talebinde bulunan sığınmacılar da söz konusu olabilmektedir.

Oysa yabancı birinin vatandaşlık alabilmesi için ilk önce Göç Müdürlüğünden ikamet tezkeresi almalı (5 yıldır Türkiye'de olmalı son altı aydır da Türkiye dışına çıkmamış olmalı), Türkçeyi konuşabilmeli, hastalığı olmamalı, geçimini temin ediyor olmalıdır. Bu şekildeki talepler Milli Eğitim, Emniyet Teşkilatı, Göç İdaresi gibi kurumlardan gelen temsilcilerden oluşturulmuş bir kurumda görüşülmekte, tahkikatı yaptırılıp bağlayıcı olmayan bir karar verilmekte ve karar İç İşleri Bakanlığına bildirilmektedir. Burada da Emniyet ve Milli İstihbarat araştırma yaptıktan sonra vatandaşlık kararı alınabilmektedir.

Eğer yabancı Türk vatandaşı ile evlenirse (Yabancı kendi yerel makamından evlenme ehliyeti alması lazım, fakat Suriyeliler için İstanbul'da bulunan Suriye Temsilciliğine bu belgesini onaylatması lazım ki evlenmesine müsaade edilmiş olsun. Yanında ayrıca kimliği, geçerli bir pasaportu varsa bir Türk vatandaşıyla evlenmesine müsaade ediliyor.) ve Göç İdaresinin sistemine kayıtlı, onaylı-tasdikli bilgiler içeren belgesi varsa onların çocuklarının vatandaşlık kayıtları doğrudan yapılmaktadır.

Yabancı ölümleri söz konusu olduğunda ise yabancı ölüm olarak kayıtları yapılmaktadır.

Adana İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü görev tanımlamaları içerisinde giren uygulamalarında özellikle sığınmacılarla ilgili uygulamada Göç İdaresi, Emniyet, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile bir paydaşlık içerisinde.

IV. Seyhan Nüfus Müdürlüğü

Seyhan Nüfus Müdürlüğü 2011 yılı ile beraber Suriyelilerle temas kurmaya başlamış. İlk zamanlar temasta bulunanların ilk talepleri "aslında Türkiyeli olduklarını yıllarca önce Suriye'ye gidip yerleştiklerini savaş çıkınca da eski topraklarına döndüklerini" iddia ederek vatandaşlık numarası almak şeklinde olmuş. Fakat kurum ihtiyatlı davranarak işlemlerini yapmış. Temasta bulunanların iddiaları kanıtlanması istenmiş. Örneğin mevcut kaydi verileri yoksa Türkiye vatandaşı olanlarla akrabalık ilişkisini gösteren DNA analizleri dahi istenmiş. Çünkü kimlik hırsızlığı söz konusu olabilmekte imiş.

Genellikle sığınmacılar T.C. vatandaşlık numarası, ikamet belgesi veya evlenme niyet belgesi almak için Seyhan Nüfus Müdürlüğüne başvuruyorlar. Bu tür başvurularda kurum İstanbul'daki Suriye Temsilciliğine yönlendiriliyor. Gayriresmî evliliklerden çocuklar da olabilmektedir. Bu durumda bu çocuklara vatandaşlığa alınması için babanın çocuğu kabul etmesi yetmiyor, Suriyeli eşin de resmî olarak bekâr olduğunu beyan etmesi gerekiyormuş.

Bunun dışında anne babaları Suriyeli olan bebeklerin doğumları da kayıt altına alınmaktadır. Bu şekilde Seyhan Nüfus Müdürlüğünde 2015'in ilk altı ayı içinde 8 doğum, 2014 içinde ise 29 doğum kayıt altına alınmış. Bu tür doğumlarda kurum ebeveyne en fazla çocuk doğum belgesi verebilmektedir. Kurumun yetkili-yetkin kişisine göre sığınmacılarda gerçek doğum oranları kayıtların oldukça üzerinde. Hatta ona göre sığınmacılarda çok fazla doğumun gerçekleşmesi Suriyeliler arasında "Burada bir çocuk doğursam buraya yerleşme hakkı alırım." algısından kaynaklanıyor olabilmekte.

Eğer ölümler gerçekleşirse kayıttan düşürülmekte ve cenaze sahibine yabancılara özgü “Format-C” adlı ölüm belgesi verilmektedir. Seyhan Nüfus Müdürlüğünde bu şekilde 2015’in ilk altı ayında sığınmacılara ait 61 ölüm, 2014 içinde ise 90 ölüm kayıt altına alınmıştır.

Seyhan Nüfus Müdürlüğünün sığınmacılara ilişkin paydaşları sırasıyla daha ziyade Yabancılar Şubesi ile son zamanlarda ise Göç İdaresi, Evlendirme Memurluğu, Sağlık Ocakları ve Muhtarlıklardır.

V. Aile ve Sosyal Politikalar Adana İl Müdürlüğü

Aile ve Sosyal Politikalar Adana İl Müdürlüğü Mayıs 2013 yılından itibaren Suriyeli sığınmacılarla da muhatap olmaya başlamıştır.

Muhataplık emniyet birimlerinin ortada kalmış çocuklara bakmadığını ve çözüm üretmek üzere müdürlüğe başvurmasıyla başlamış. Her geçen gün de bu muhataplık daha kurumsal bir hal almıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Adana İl Müdürlüğü olarak Suriyelilere ait sorunları çözmek için Türkiye’de ilk ve tek örneği diyebileceğimiz iki uygulama gerçekleştirmişler:

1. Çocuk Destek Ünitesi: Bu ünite Sarıçam’da yer alan çadır kent içinde fakat diğer birimlerden izole bir şekilde hizmet veriyor. Bu birimde kimsesiz, ailesi belli olmayan çocukların bakımları yapılıyor. Ayrıca şiddet görmüş, istismara uğramış çocuklar varsa onları da kabul ediyorlar. 16’sı kız 16’sı erkek olmak üzere 32 kapasiteli olarak düşünülen bu birimde şu anda 43 çocuğun bakımı yapılmaktadır. Birimin bu çok kısa süreli kuruluş sürecinde toplam 43 çocuk kuruma altına alınmış ve bunların 22’si erkek 5’i kız çocuğu olmak üzere 27’sinin aileleri bulunup ailelerine teslim edilmişler.

Bu birimde 12-18 yaş arasındaki çocukların bakımıyla ilgilenilirken 0-12 yaş arası çocukların şehirde diğer kuruma bağlı Çocuk Yuvası, Sevgi Evi, Kız Yetiştirme Yurtları gibi birimlerde bakımları sağlanıyor. Eğer gelen çocukların kimlikleri yok ise Emniyet Müdürlüğünün Yabancılar Şubesine kayıtları yaptırılıyor. 18 yaşını dolduranlar Başbakanlık Genelgesi Geçici Bakım Sözleşmesinin 49. maddesine göre aileye teslim ediliyor. 18 yaşını doldurmasına rağmen gidecek yeri yoksa bir süre daha tolere ediliyorlar. Ayrıca BM Yüksek Komiserliği aracılığı ile şahsın isteği doğrultusunda bir üçüncü ülkeye gönderilmesi planlanıyor. Eğer bu gerçekleşmez ise AFAD kanalıyla diğer çadır kentlere sevkleri olabiliyor.

2. Sokakta Çalıştırılan, Dilendirilen Çocuk Birimi: Bu ünitenin amacı çocukları sokaktan kurtarmak. Birim kurulduğundan beri 233 çocuğa ulaşılmış ve sokaktan alınıp kayıt altına alınmışlar ve ailelerine teslim edilmişler. Bu çocuklardan 147’sinin ailesinin adları “Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfına yardım için bildirilmiş. Buna nasıl karar veriliyor? Kurumun bünyesinde bulunun Uzman Meslek Elamanı çocuk aileye teslim edilirken hazır bulunuyor; uzman ailenin yaşam şartlarını kontrol ediyor ve o uygun görürse kuruma teklif ediyor kurum da vakfa talepte bulunuyor. Diğer ailelere de caydırıcı olması amacıyla “Eğer bu şekilde çocuklarını sokakta çalıştırmaya veya dilendirmeye devam ederlerse ceza alacakları” uyarısında bulunan yasal yazılı uyarı imzalatılıyor ve öylece çocuklar ailelerine teslim ediliyorlar.

Aile ve Sosyal Politikalar Adana İl Müdürlüğü, görev tanımaları kapsamında hizmetlerini gerçekleştirmek için sırasıyla Emniyet, AFAD, Göç İdaresi, BM (Birleşmiş Milletlerle. BM’nin Gaziantep’te temsilciliği var. Adana da sorumlulukları içinde.), Milli Eğitim ile bir paydaşlık

içerisindedir. Özellikle kimsesiz çocuk bulunduğu ailesinin başka bir ülkeye veya Suriye'ye geri dönmüş olabileceğinden, böyle bir durum varsa bu ailelerinin bulunması konusunda BM'den yardım talebinde bulunuluyor. Bu doğrultuda UNICEF ile de temasları söz konusu. Ayrıca "aile birleştirme" adı altında Göç İdaresi, Türk Kızılayı, BM Temsilciliği ile Aile ve Sosyal Politikalar Adana İl Müdürlüğü ortak bir panel yürütme sürecindedir.

VI. Güvenlik Kurumları

Güvenlik kurumlarının analizleri için Seyhan İlçe Emniyet Müdürlüğü ile örnek olarak seçilmiş bazı polis merkezleri ve ayrıca Suriyelilerin beraber getirdikleri araçları ve trafik problemleri için ise Trafik şube (Kaza Büro) Amirliği ile görüşüldü.

Günlük hayatın rutin işleyişinde sığınmacıların güvenlik ihtiyaçlarının yönetimi ilk önce, doğrudan doğruya karakollar aracılığıyla sağlanıyor.

Suç işleme durumunda ilk iletişim yeri ve muhatap kuruluşlar karakollar ise de sığınmacıların ilçe emniyetiyle doğrudan iletişimleri olmasa da güvenlik rutinliği içinde İlçe Emniyet Müdürlüğü günlük 1-2 Suriyeli sığınmacı sirkülasyonuna sahiptir. Bu süreçte en sık yaşanan problem dil problemi olup kurum dışı gönüllü tercümanlarla problemin üstesinden gelmeye çalışıyorlar.

Genel olarak ilçe emniyetin durumu çocuk suçluluğu konusunda belirginleşmektedir. Zaman zaman çocuk suçluluğu konusunda başvurular olmuş; bu ara valilikle beraber "Yatılı Okul" adlı Suriyeli çocuklara yönelik yeni bir proje üzerine çalışmaları sürmektedir.

Sığınmacıların asayişle ilgili genel olarak Valilik, İl Emniyet, Adli Tıp ve AFAD koordineli olarak çalışıyorlar. Bu kurumlar sığınmacılar konusunda İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün paydaşlar olduğu söylenebilir.

Eğer ortada herhangi bir suç niteliği taşıyan bir durum gelişirse de herhangi bir vatandaşa hangi işlem uygulanıyorsa sığınmacılara da aynı işlem uygulanmaktadır.

Emniyet ile ilgili olarak en dinamik yer ise polis merkezleridir.

Mevcut polis merkezlerinin genel olarak kurumsal ihtiyaçları ile güvenlik ve asayiş ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli eleman, mekân ve ekipman bakımından desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Polis merkezleri emniyet amiri, komiser, komiser yardımcısı, polis memuru, bekçi ve çaycısıyla hizmet verirken günlük sirkülasyonun dikkate alınması gerekiyor. Örneğin "X Polis Merkezi" eleman ve ekipman bakımından yeterli iken binanın kendisinin güvenlik zafiyeti söz konusu olabilmektedir. Diğer yandan "Y Polis Merkezi" hem eleman hem ekipman hem de mekân bakımından oldukça yetersizdir.

Polis merkezleri en başında yerel halkın ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Fakat bazı polis merkezleri 2011 yılından beri sığınmacılarla ilgili de problemler yaşamaya başlamışlar. Bu da onlara sığınmacı konusunda deneyim kazandırmıştır. Bu deneyimli merkezlerin Suriyeli sirkülasyonu günlük ortalama 3-5 kişidir. Bu oran bazı merkezlerde haftalık ve hatta aylıktır.

Genelde karakolların sığınmacı konusundaki ilk deneyimleri trafik kazasının yol açtığı problemler ya da dilenme şeklinde meydana gelen kabahatlerdi. Zaman içinde cinayet türü ağır suçlar da söz konusu olmuştur. Ama kendi aralarında da son zamanlarda kavgalar ve hırsızlıklar

olmaya başlamış. Zaman zaman mahalle sakinlerinin “Gece uyumuyorlar ve çok gürültü yapıyorlar.” diye gece geç saatlerde polis merkezlerini arayıp şikâyet ettikleri de oluyor.

Emniyetle ilgili yalnızca sığınmacıların meydana getirdiği problemler söz konusu değildir, bilakis sığınmacıların mağdur olduğu problemler de söz konusudur. Polis merkezleri de iş yüklerinden şikâyetçiler. Nadir de olsa mahalle sakinlerinin sığınmacıları korumaya çalıştıkları da oluyor.

Suç unsurunda taraflar söz konusu ise tarafların uzlaşması yolu da denenmektedir.

Görevleri gereği polis merkezleri adli konularda muhatap oluyor. Genelde yerel halkla ufak tefek tartışmalar oluyor. Çoğunlukla her iki tarafında prosedürü tam olarak bilmemesi polis merkezlerine daha çok inisiyatif alanı bırakıyor. Polis merkezleri de yerel halkı fazla mağdur etmeyecek şekilde inisiyatifi sığınmacılardan yana kullanıyor. Çünkü onlara göre zaten mağdurlar, bir de davalı durumdaki Suriyeli aile üyelerinden biri hapse düşerse hiç geçinemezler.

Polis merkezlerinin en çok baş etmekte zorlandıkları ve rahatsız oldukları, işlem yaptıkları konu dilencilik ve çocuk suçlarıyla ilgili problemler. Bazı yerlerde çocukları dilendiriyorlar ve bazen de koordine edenler de T.C. vatandaşı oluyor. Emniyet birimlerine göre sanki bir iş kolu, sektör halini almış. Emniyet kesin olarak bunları kurtaramıyor; onların ellerinden çocukları alıp çocuk şubeye sevk ediyorlar fakat geri bırakılıyor ve yine aynı şey oluyor, böylece kısır döngü sürüp gidiyor. Son zamanlarda Aile Sosyal Politikalar Müdürlüğü'nün bu konuya çözüm bulmak için başlatmış olduğu bir uygulamadan bahsedilmektedir ve bu durum ilgili kısımda detaylı olarak anlatılmaktadır.

Yerel halk, Suriyeliler dileniyor, hırsızlık yapıyor şikâyetiyle polis merkezlerine geliyorlar. Olayın ilginç bir tarafı da şikâyet edenlerin çoğunlukla yerel dilenciler olmaları. Sırf bu yüzden bile sığınmacılardan nefret ediyorlar.

Polis merkezleri sığınmacılarla çoğunlukla şikâyet ve suç çerçevesinde iletişim kuruyorlar. Bu aralar şikâyetler de çok nadir olmaya başlamış. Memurlara göre halk bu duruma kısmen alışmış, kanıksanmış durumda. Onlara iş vermeleri de onları kabul ettikleri anlamına geliyormuş.

Türkçeyi hızlı bir şekilde öğrendikleri, ticaret yapma davranışının da çok sık olduğu gözlemlerini aktaran polis memurları bir de aşırı derecede doğum gerçekleştirdiklerini dile getiriyorlar. Bu bilgiyi de T.C. yasalarına göre suç kabul edilen erken yaşta evliliklerin doğumlarıyla beraber (ki 14-17 yaşlarında doğum yapıyor) doktorların arayıp emniyet birimlerini bilgilendirmesiyle elde etmektedirler. Büyük ihtimalle erken yaştaki doğum olayları iki ana nedene dayalı olabilir. Birincisi, Suriye’de erken yaşta evlenmek Suriye’nin Şeriat Yasaları’na uygun kabul edilmesi, ikincisi Suriyeli aileler Türkiye’de bu alışkanlıklarını özellikle kız çocuklarının sığınmacı konumunda istismara açık olduklarından koruma amaçlı gerçekleştirmiş olabilirler. Seyhan İlçe Emniyet Müdürlüğü kısmında üçüncü bir ihtimalden de bahsedilmiştir: Erken yaşta doğumlar kurumsal olarak hukuki problemler yaratması Suriyelileri pek de hijyenik olmayan çözüm yolları aramalarına neden olacaktır. Bunun emareler de görülmeye başlanmıştır. Örneğin; sağlık kurumları kısmındaki analizlerde anlatılan kaçak Suriyeli kadın-doğumcunun (!) durumu.

Sığınmacılara ilişkin polis merkezlerinin yaşadığı en sıkıntılı konu kimlik bilgileridir. Rutin yapılan işlem ise muhtardan adres beyanı istenmesi, ardından ifadesinin tercüman eşliğinde

alınıp sisteme girilip adliyeye sevk edilmesidir. Bu konuda Yabancı Şubenin organize ettiği bir program var. Tüm yabancı suç işlemleri oraya giriliyor. Daha sonra ifadeleri alınıp adli işlemler yapılıyor. Bu yüzden zaman zaman polis merkezleri yeminli tercüman çalıştırıyorlar. Kimlikleri yoksa kimlik almaları için AFAD'a, Yabancı Şube Sistemine girilemiyorsa Yabancılar Şubeye yönlendiriliyorlar. Oysa en son protokolle Yabancılar Şubesindeki bu iş yükü "Göç İdaresi"ne devredilmeye başlanmıştır. Göç İdaresinin durumu ilgili kısımda ayrıntılandırılmıştır.

Meydana gelen problem trafik kurallarının ihlali şeklinde ise Trafik Bürosu kaza olduğunda oraya bir ekip yönlendirip kaza raporu topluyor ve rapor çerçevesinde işlem yapılıyor. Bu durumun sonucunda hasar var ise ve hatalıysa araç bağlanıyor veya para cezası kesiliyor. Meydana gelen olay çok yönlü ise yine kurum içerisinde yönlendiriliyor. Örneğin ölümlü kazalarda araç ile trafik şube, cesetle diğer şubeler ilgileniyor. Sıklıkla karşılaşılan olaylar ise trafik şubenin görev tanımları içinde kalan olaylardır.

Emniyet açısından en büyük sıkıntı belirli bir adreslerinin olmamasıdır. Sürekli adres değişikliği yapıyor olmaları polis merkezlerinin işini zorlaştıran unsurlardandır. Yalnızca emniyet açısından değil tüm kurumsal süreçlerin sığınmacılara ilişkin uygulamaların sağlıklı işleyebilmesi için mutlaka sabit adreslerinin olması ve kayıt altına alınmaları şarttır. Olası adres değişiklikleri de bu kayıtlar üzerinden takip edilmelidir.

Emniyet açısından bir diğer önemli problem Suriyelilerin Türkiye'ye girerken getirdikleri araçların plakalarının takibinin zor olmasıdır. Bu durum asayişe zafiyet vermektedir. Suriye'deki bürokrasi ile Türkiye'deki farklı olduğu için sığınmacıların özellikle trafik uygulamalarında oldukça hataları oluyor. Işık ihlalleri, ters şeritten araç kullanma gibi yanlış araç kullanma vb. birçok ihlal Suriye plakalı araçlarda gözlenmekte. Fakat Mobesa plaka fotoğrafı çekiyor trafik bir işlem yapamıyor, cezalı olanlardan para cezası alınamıyor. Eğer araç yakalanır ise trafikten men edilebiliyor ki 2011'den bu yana Adana İl trafik sınırları içinde 15 Suriye plakalı araç bağlanmış. Yakalanmamışsa ve ancak bu ceza sisteme geçilmişse Suriye'ye geri dönerken sınırda tahsil edilebilecekti. Bu tür sıkıntıların aşılmasının yolu ise Suriyelilerin Türkiye'de kaldığı süre içinde kullanabileceği geçici bir Türkiye plakası verilmesidir. Bu konuda bir çalışmanın yapıldığı da Trafik Büro Amirliğinde dile getirilmiştir.

Tercümanın olması emniyet için en büyük çözüm, bu durumda ya emniyet buluyor ya da halk yardımcı oluyor. Türkçe bilmiyor olmaları emniyet birimlerinde dertlerine çare bulmayı zorlaştırıyor. Sırf bu yüzden olaylar aydınlanamıyor. Çoğunlukla da kullanılan tercümanlar profesyonel olmadıkları için problemin çözümü zorlaşabiliyor. Tarafların olduğu olaylarda tercüman her iki tarafı da haklı bulabiliyor. Bu yüzden olaylar aydınlatılmıyor. Sanki işlemleri tercümanlar yapıyor. Eğer tercüman iyi ise sığınmacı o kadar fayda sağlıyor. Bir tür avukat gibi roller oynuyorlar. Örneğin sığınmacılar ne kadar iyi tercüman getirirse suç o kadar hafifliyor.

Bütün bu süreçlerde Polis merkezleri; çocuk şube, trafik kaza büro, savcılık, kaymakamlık, muhtar ve jandarma ile temas içinde rollerini ifa etmeye çalışmaktadır.

VII. Sağlık Kurumları

Sağlık hizmetleri; Sağlık Müdürlükleri, Halk Sağlığı Kamu Hastaneler Birliği olarak üçe ayrılmıştır.

Bu çalışmada da sağlığa ilişkin kurumsal analizlerde Adana İl Sağlık Müdürlüğü; Adana Halk Sağlığı İl Müdürlüğü ile bazı sağlık ocakları ve ana-çocuk sağlığı merkezlerinin deneyiminden yararlanılmıştır.

Adana İl Sağlık Müdürlüğü, il genelinde 600 personel ile hizmet vermektedir. Bu personelin 230'u İl Sağlık Müdürlüğü'nün merkez hizmet binasında bulunmaktadır. Burada hizmet veren personel 1 müdür, 5 müdür yard., 6 şube müdürü, 112 başhekimliği ve diğer personellerden oluşmaktadır.

Kurumun mekânı oldukça nitelikli ve yeterli; sahip olunan ekipmanlar da yeteli düzeydedir.

Sağlık müdürlüklerinin genel olarak ildeki sağlık süreçlerinin organizasyon ve yönetimi ile ilgili fonksiyonları dâhilinde, 112 ambulans hizmetleri ve acil ve ilk yardım hizmetleri kapsamında Suriyelilerle teması söz konusudur. Acil hastalarının sevki 112 ambulansı tarafından Adana Devlet Hastanesine gerçekleştirilmektedir.

Suriyeli sığınmacılar birkaç istisna dışında merkez bina ile bir temasta bulunmamaktadır; daha ziyade hastaneler veya sağlık ocakları ile temas içindedir. Şimdiye kadar 5 Suriyeli sığınmacı doktor, ebe-hemşire olarak Adana'da çalışmak için müracaatlarda bulunmuş. Dolayısıyla yerel halkın tepkileri de doğrudan müdürlüğe değil hastaneler ya da sağlık ocakları kanalıyla müdürlüğe yansıtılmaktadır.

İl Sağlık Müdürlüğü'nün Suriyelilere ilişkin doğrudan sağlık hizmetlerinin yürütülmesi Sarıçam'da kurulan çadır kent ve sağlık ocakları kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Sığınmacıların diğer sağlık ihtiyaçları "Hastaneler Birliği" bünyesinde olup hastaneler tarafından yürütülmektedir.

Sarıçam Çadır Kent'te 3 pratisyen, 5 acil tıp teknisyeni ve 4 şoför hizmet vermektedir; ilaç dağıtım biriminde 4 sağlık memuru hizmet vermektedir. Kampta 7 adet çadır (Bir acil, ikisi çocuk-kadın doğum, biri diş sağlık hizmetleri diğerleri ise pratisyen hekimler tarafından poliklinik hizmetleri veriliyor.) mevcuttur.

2011 yılından günümüze toplam Adana ilinde 4855 Suriyeli çocuk dünyaya gelmiş. 339 bin kişi muayene olmuş, 161 bin kişinin diş çekimi veya tedavisi yapılmış. Beş yaşı altı çocukların tamamına yakını aşılanmıştır. Ayrıca bir köpek tarafından ısırılan kuduz şüphelisi olan kişilerin bilgilerinin özel sağlık kurumlarıyla paylaşılması, aşılamaları gerçekleştirilmiştir.

Suriyeliler ile ilgili sağlık uygulamaları hastaneler veya sağlık ocaklarında mevzuat gereği ne ise o uygulanıyor; fakat bu hizmetlerin organizasyonu ve yönetimi il müdürlüğüne yürütülüyor. Örneğin, emniyet kurumunun analizinin yapıldığı kısımda da bahsi geçtiği üzere Nisan 2015'te Meydan Mahallesi'nde bir Suriyeli, bir kadın doğumcu gibi kaçak olarak Suriyeli sığınmacılara hizmet verdiği ihbarı üzerine emniyetle beraber mekânın denetimi, alet edevatlarla emniyetin el koyması sağlanıp suç duyurusu ve takibi yapılmış.

Kurum kendi içinde Adana'da Suriyeli doktorlara çalışabilme olanağını yaratılabilmesi için yapmış oldukları toplantıda "Geçici Sağlık Hizmet Birimi" adı altında bir birimin

oluşturulabileceği tartışılmaktadır. Ancak bu birimin finansmanı ve mekânı, ekipmanları tamamen kendileri, özel şahıslar veya vakıflar tarafından karşılanmak üzere bir Türk doktorun denetiminde mevcut resmî kurumların kontrolünde olmak şartıyla her türlü kolaylığın sağlanabileceği kararı alınmıştır.

Kurumun örgütsel işleyişi amacına ulaşabilmesi için AFAD, Halk Sağlığı Müdürlüğü, Kamu Hastaneler Birliği, özel hastaneler, savcılık ve emniyet ile işbirliğine ihtiyaç vardır.

Sağlığın bir diğer kurumsal önemli ayağı ise Halk Sağlığı İl Müdürlüğüdür.

Adana Halk Sağlığı İl Müdürlüğünde 25 personel hizmet vermektedir. Bunlar 1 müdür, 3 müdür yardımcısı, şube müdürleri ve diğer personellerden oluşmaktadır.

İl Halk Sağlığı Müdürlüğü halk sağlığı saha çalışmaları esnasında 2011'in Haziran aylarından itibaren yabancı uyruklu bireylere 2014'e kadar 6500 kişiye, Mayıs 2015'e kadar da 11787 kişiye çeşitli aşıları yapmış. Bunlara aile hekimlerinin kendi inisiyatifleriyle yaptıkları aşılar hariçtir. Bu aşıların büyük çoğunluğu kızamık ile polio içeriyor.

Adana Halk Sağlığı Müdürlüğünün bünyesinde yer alan 3 hekim şu anda Çadır Kentte görev yapmaktadır. Günlük Suriyeli sirkülasyonu sayısı 400 civarındadır. Bunlara birinci basamak sağlık hizmetleri veriliyor (anne bebek sağlığı, aşı, muayene vs gibi), ikinci basamakta hasta takibi gerçekleştiriliyor. Özellikle gebelik, bebek, doğum takip edilmesi gereken konulardır. Yetkili-yetkin kişi tarafından "Kaldı ki sağlık demek yalnızca aşı demek değildir, gebelik, işitme, görme vs. taramaları da yapılmalıdır. Bu yüzden merkezi kayıt sistemine geçilmesi gerekiyor. Şimdi tam tersine kapalı devre sistemle çalışılıyor. Her birim kendi kaydını yapıyor. Hatta kaydı aile hekimleri kendilerine göre, Çadır Kent kendilerine göre yapıyor; oysa mutlaka sağlık verilerinin merkezi ve kişi bazlı kayıt altına alınması; hem yerel hem de ulusal düzeyde çok hareketli bir nüfus oldukları için sağlık karnelerinin dijital ortamda olması gerektiği; özellikle bulaşıcı hastalıklar bakımından çok problemlili bir durum" olduğu dile getirilmiştir.

İl Halk Sağlığı yetkili-yetkin kişisine göre "Adana'da sığınmacılar konusunda bir boşluk var. Fakat bu işi daha iyi yapan şehirler örnek alınabilir."

İl Halk Sağlığının Suriyeli sığınmacılar konusundaki en önemli paydaşları sırasıyla AFAD, kamu hastaneleri ve İl Sağlık Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları (Adana İnsani Yardım Derneği (ADYAR); Sosyal Suriyeliler Topluluğu gibi) gelmektedir.

Ayrıca Sarıçam Çadır Kent'te sığınmacıların sağlık taramaları yapılırken sığınmacılar arasında bulunun sağlık alanındaki uzmanlardan (ebe, hemşire, doktor vs.) yardım talebinde bulunulmuş fakat onlar bunu bir ücret karşılığında yapacaklarını iletmişler; ücret verilemediği için de yardım etmemişler.

İl sağlığın bünyesinde bulunan sağlık uygulamalarında sahada bulunan elaman "Sağlık Ocakları" ve burada çalışan personeldir.

Genel olarak söylenecek olursa sağlık ocaklarının sahip olduğu donanım, yerel halka hitap edecek durumda ve ihtiyaçları tam olarak karşılıyor. Çünkü mevcut donanımları yerel halk düşünülerek oluşturulmuş. Fakat sığınmacıların yükü ile beraber yetersiz olmaya başlamış. Bu yüzden ek destek gerekmektedir.

Günlük ortalama 50 Suriyeli sığınmacı sağlık ocaklarından yararlanıyor. Sağlık ocaklarında çalışan personel bu yüzden buralara “Küçük Suriye” lakabını takmışlar. Hatta yerel halkın da yavaş yavaş buralardan elini ayağını kestiği dile getirilmektedir.

Seyhan’daki sağlık ocaklarının bazıları Ocak 2011 yılından beri sığınmacılarla başlamış. Bunun yanı sıra son bir yıl içinde temas kuranlar da var.

Sığınmacıların ilk temas konuları hastalanan çocukları ve aşı hizmetleri olmuştur. Paralel olarak yoğun bir şekilde sığınmacıların beslenme yetersizliğinden ya da sağlıksız beslenmeden kaynaklanan ve daha sonraları hijyenin yol açtığı hastalık nedeniyle başvurular olmuş.

Fakat bu süreçte özellikle dil problemi olduğundan dolayı iletişim kurmada sıkıntılar yaşanmış. Sığınmacıların yanlarında getirdikleri tercüman veya çevrede dil bilen sakinlerin yardımıyla bu problemin üstesinden gelinmektedir. Ocakların ilaç verme yetkisi olmadığından Sağlık Bakanlığı eczaneler aracılığıyla veya devlet hastaneleriyle koordineli olarak ilaç desteği sağlıyor. Sağlık ocaklarının kendileri kızamık kampanyası çerçevesinde mahalle arasına gidip aşı uygulaması gerçekleştirirken sığınmacılarla da ilk kurumsal temasları olmuş. Örneğin daha önce sağlık ocağına hiç gelmeyen bir evde rastlanılan 6 çocuğa AFAD’dan aldıkları kimlikleriyle kayıtları yapılarak aşıları gerçekleştirilmiş.

Sığınmacılar aşırı bir şekilde sağlık hizmetleri talebi oluyor. Örneğin en ufak baş ağrısında dahi sağlık hizmeti almak istiyor ki bu durum sağlık çalışanlarını çok yoruyor. Çünkü sağlık çalışanları yalnızca sığınmacılara değil tüm mahalle sakinlerine hizmet vermeye çalışıyor. Sığınmacıların talepleri arasında pek fazla umulmadık talepler de oluyor. Örneğin aile planlaması konusunda Suriyeli bir kadın ocağa başvurmuş. Sağlık çalışanına göre “Oysa bu konularda oralarda başvuran olmaz.” Sığınmacılar ilk geldiklerinde hastanelerle daha ziyade iletişim içindeydiler. Fakat kiralık evlerde oturmaya başladıktan sonra sağlık ocaklarıyla iletişime geçmeye başladılar. Şu anda sığınmacılar yerel halktan daha fazla sağlık ocaklarını kullanıyorlar. Ayrıca sağlık ocaklarında tedavi olmalarına rağmen hastanelere sevk konusunda aşırı talepleri var. Yerel halkta bu yoğunlukta bir talep söz konusu değil. Ama sığınmacılar büyük hastane tutkusuyla sağlık ocaklarına başvuruyorlar. Gerekli görülmediği sürece de sevk edilmiyorlar. Bu yüzden sağlık ocaklarından “Yerel halkın elini eteğini çekmeye Başladı.” dile getirilmektedir. Hatta bir hekim “İlk etapta acıyorduk. Ama sığınmacılar çok fazla yıprattı yerel halkı. Daha önceleri Doğu ve Güneydoğu’dan göç eden Kürt kökenli vatandaşlarla muhatap oluyorduk. Şimdi ise onlar bizim için çok problemlidir değil. Onlar bile bu durumdan şikâyetçiler” diyerek görüşlerini dile getirmektedir.

Sağlık ocaklarının kendi inisiyatifleriyle sığınmacılarla kurduğu temasın konusu aşılamadır. Genellikle çocuk aşıları kızamık, hepatit A, B, sıtma gibi birkaç defa da çocuk bakımı ve muhtarın da desteği ile aile planlaması için sığınmacılara gidildi. Gelen sığınmacıların daha önce olması gereken aşıları olmadıkları için kızamık ve polio (çocuk felci) gibi hastalıklar görüldüğünden sağlık ocakları onlarla iletişime geçerek tedbir amaçlı aşıyorlar. Sığınmacılarda özellikle bu iki hastalık yoğun bir şekilde görülmektedir. Kızamık ve polio Türkiye’de bitmiş hastalıklardı. Son zamanlarda özellikle Suriyelilerle daha fazla temas içinde olana yerel halkta da yeniden başladığı söylenmektedir.

Diğer yandan yerel halk sığınmacılara gösterilen ilgiden dolayı çok aşırı tepkililer. Kurum ne kadar yerel halka öncelik tanırsa da onlar “Bize zaman harcamıyorsunuz, bizi ikinci plana

itiyorsunuz.” diye şikâyetlerini dile getirmektedir. Sığınmacılara bu ilginin gösterilmesinden dolayı yerel halk da ilk önceleri bir rahatsızlık yaratmıyordu, fakat son zamanlarda oldukça rahatsızlar. Yerel halk onlara yardım edilmesini istemiyor. Bu yüzden aşırı tepki gösteriyorlar. Gerçi sevk zinciri konusunda yerel halk kadar sağlık ocakları çalışanları da oldukça serzenişte bulunmaktadır. Bazı doktorlar Suriyelilerle ilgilenmek istememeye başladı. Hatta muhtarlıkların bildirdiklerine göre aile hekimleri Suriyelilere karşı duyarsız. Onlara yardım etmiyorlar. Muhtarlara göre bu konuda uyarılmaları gerekiyor. Onları özel hastanelere gönderip mağdur ediyorlar.

Yerel halk artık sağlık ocaklarına değil az parası olsa dahi özel sağlık merkezlerine başvuruyor. Bazı sağlık ocakları hakkında Suriyeli Sağlık Merkezi algısı oluşmaya başladı. Çünkü yerel halk sağlık ocağından elini ayağını kestiği için adeta her an Suriyelilere hizmet verir durumdadırlar. Her an Suriyeli hasta mevcut. Herhangi bir sağlık ocağına tesadüfen gidilse “Kayıtlarını yaptırmış, AFAD kimliği ile gelmiş, ayaklarında derin yaralar oluşmuş, tarlada gündelikçi olarak çalışan ve çalıştığı iş yerinde iş kazası geçirmiş dikişleri açıldığı için tercüman vasıtasıyla görevli hemşire tarafından müdahale edilen bir sığınmacıya” ya da benzeri durumlara şahit olmak mümkündür. Her türlü hastalıkla karşılaşmak bile mümkündür; hatta cinsel yolla bulaşan hastalık dahi söz konusu. Özellikle sanayide, tarlalarda gündelikçi olarak çalışıp da fazla iş bilmedikleri için iş kazaları şikâyeti genelde çok fazla karşılaşılan durumlardır. Eğer bu şekilde bu yoğunluk devam ederse sağlık ocakları sadece ağrı kesici yazmakla yetinecekler. Gerçi sağlık konusunda sığınmacılar gördükleri muameleden oldukça memnunlar. Çok acil olarak Suriyelilere özel “Aile Sağlık Hizmet Birimi” kurulmalı. Aksi takdirde yerel halk sağlık ocaklarını taşlamaya başlayacak.

Gerçi sağlık ocağı yeterli gelmez ise devlet hastanesine sevk ediliyorlar. Özellikle başa çıkılamayan hastalık ve acil hastalar olduğunda hiçbir işlem yapılmadan hemen hastanelerin acil servisine yollanıyor. Örneğin bir sağlık ocağında en son plastik cerrahiye sevk edilmesi gereken birkaç sığınmacı olmuş.

Genelde kimliksiz olarak başvuran sığınmacılar oluyor ve onların ne oldukları bilinmediğinden sorun meydana getiriyor. Bu durumu aşmak içinde işlem yapmadan hastaneye gitmeleri belirtiliyor. Çok ağır hasta olduğunda, örneğin doğum, yaralanma vs. olunca 112 aranıp yönlendiriliyor. Genelde sağlık ocakları bazı evraklar istiyor. Bunlar geçici kimlik ve muhtardan alınmış olan ikamet belgesi olabiliyor. AFAD’ın verdiği kimlik ve muhtardan getirdikleri ikametgâh olmadan işlem yapılmıyor. Eğer AFAD’ın verdiği kimlik (Artık görev tanımlaması Göç İdaresine geçtiği için onun verdiği kimlik geçerli olmaya başlayacak ki bu durum Göç İdaresi kısmında detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.) ile giriş işlemleri yapılıyor. Bu giriş işleminden sonra muayene, sevk, aşı, pansuman gibi uygulamalar yapılıyor. AFAD kimliği olmadığında muhtarlardan adres tespiti isteniyor. Çok acil durumlarda gayriresmî (insani duygularla) tedavi edildiği de oluyor.

Sağlık ocakları hizmet tanımları sınır içerisine girip de üstesinden gelemedikleri problemi çözmek için hastanelerle iletişim geçiyorlar. Muhtarlıklar ise bu konuda pek yardımcı olamıyorlar. Genelde hastalar hastanelere yönlendiriliyorlar. Bazılarının ilaç alacak parası olmuyor. Bu durumda kaymakamlık veya valiliğe yönlendiriliyorlar.

Genellikle sağlık ocaklarının kurumsal paydaşları Toplum Sağlığı Merkezleridir. Gönüllü tercüman olarak mahalle halkı sağlık ocaklarına yardımcı olarak sağlık ocaklarının adeta gayriresmî paydaşlarıdır. Bazen de Arapça bilen sağlık çalışanı olabiliyor, sağlık ocakları onlardan da yararlanıyorlar Bütün bu süreçte en önemli sorun dil problemidir. Bu sorun aşılırsa sağlık ocaklarında birçok sorun aşılmış olacak. Diğer bir problem hasta yoğunluğu ve gereksiz yere sağlık ocaklarının tüketilmesi. Suriyeliler artık gereksiz sağlık harcamalarına başlamışlar. Hastalıklar bir yana fiziki güzellik için hastaneye gitmek isteyenler bile varmış.

VIII. SGK İl Müdürlüğü

SGK hizmetleri 2 hizmet binası ve eski BAĞKUR ve SSK'nin de dâhil olduğu ilçe hizmet binalarında yürütülmektedir.

Kurumun yetkili-yekin kişisi ile gerçekleştirilen görüşmede kurumun hizmeti karşılayabilecek donanım ve olanaklarının yeterliliği konusunda "hizmeti gerçekleştirebilecek en sût düzey ekipmanlara sahip oldukları" ifade edilmiştir.

Suriyeli sığınmacılar açısından günlük ortalama 40-50 arasında Suriyelinin kurumsal hizmetlerden yararlanması için başvuruları söz konusudur. Sürekli merkez müdürlüğe bilgi almak için gelen olur. Çoğunlukla da işe girme, çalışma izni, muayene konusunda bilgi almak için iletişim gerçekleşmektedir. Kayıt dışı çalıştırıldıkları bilinmesine rağmen şimdye kadar hiçbir sığınmacı işlemi yapılmamış adeta görmezden gelinmiştir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili kurumsal iletişim 2011'de Suriye'de iç karışıklıkların başladığı zamandan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. Genelde sığınmacılar "Genel Sağlık Sigortası" kapsamında muayene olamadıkları için SGK'ye başvurumaktadırlar. Buradaki süreç de ilk önce oturma izin belgesinin olup olmadığının tespitiyle başlıyor ki daha sonra gerekli evraklar hazırlanıyor. Muayene olamadıklarında çalışma izin belgesi için yönlendiriliyorlar. Çalışma ve oturma için ise İçişleri Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığının izninin olması gerekiyor. Genelde sığınmacılardan muayene olamayan vs. olursa, sisteme onayları için ilgili birime bilgi vermek şeklinde problemler çözülmeye çalışılıyor. Göç İdaresi Başkanlığından oturma izni alıp sığınmacı olarak sisteme girdiklerinde otomatik muayene olabiliyorlar.

Kurumun kendisinin doğrudan sığınmacılarla iletişime geçmesi söz konusu değildir. Ancak sığınmacılar başvurursa iletişim gerçekleşmektedir. Sığınmacıların kurumla iletişiminde ise ilk önceleri en büyük sorun dil sorunu olmuş. Fakat SGK kendi bünyesinde Arapça ve Kürtçe bilen elemanlarıyla bu probleme çözüm yolları üretilmiş.

SGK'de sığınmacılarla ilgili genelde işleyen kurumsal süreç "yönlendirmecilik" şeklindedir. Çok nadir olarak da olsa kayıt dışı çalışan Suriyeli yakalanırsa SGK'ye gelmektedir. AFAD ya da Göç İdaresi kartı yaygınlaşıp koordinasyon sıkıntısı çözülmüşse SGK'ye pek gelen giden olmayacak.

Paydaşlar konusunda özellikle hastane, emniyet gibi kurumlar prosedürün nasıl işlediğini öğrenmek amacıyla SGK ile iletişime geçiyorlar ve ihtiyaçları olan bilgiyi temin ediyorlar. Merkez müdürlük Suriyeli sığınmacıların ilk temas noktaları olan sağlık ocaklarında neler olup bittiği konusunda pek fazla bilgi takibi gerçekleştirilmemektedir. Sığınmacılar ikamet almaları için Göç İdaresi ya da Emniyet Yabancılar Şubesine yönlendiriliyorlar.

IX. Din Kurumları

Din kurumuna ilişkin sığınmacılara yönelik analizler hem Müftülük bünyesinde hem de Müftülüğe bağlı bazı camilerde yapılan görüşmelerden elde edilen izlenimlere dayalı olarak gerçekleşti.

Adana Müftülüğü 415 kişi ile kurumsal hizmetlerini sürdürmektedirler. Bu dini hizmet sürecinde 1 müftü, 1 yardımcı, 3 şube müdürü, 18 personel, 6 vaiz, 1 murakıp, 113 kuran kursu öğretmeni, 143 imam hatip, 35 müezzin kayyım, 94 imam görev almaktadır.

Günlük ortalama 100-150 Suriyeli camilerde imamlarla ve Müftülükle muhatap oluyor. Bunlar camilerin ve müftülüğün oluşturmuş olduğu projeden faydalanan Suriyeli ailelerdir.

İlk kez müftülük 2011 Temmuz ayında üniversite kampüsüne yerleşen Suriyeliler ile ilgili muhatap başladı. Cami ve üniversite kampüsünü yatacak yer olarak kullanıyorlardı. Müftülük personelleri Arapça bildiği için gönüllü tercümanlık yapmış.

Tercümanlığın dışında gelen Suriyeliler için yardım toplanmış. Battaniye, gıda malzemeleri vs. toplanıp onlara ulaştırılmış. Aynı zamanda diğer kurumlarla iletişimde problem yaşandığında müftülüğe danışıldığı da oluyor. Özellikle isteklerini ifade etmelerinde zorluk yaşadıkları zaman...

Yardım malzemelerinin yerel halka duyurusu ve sığınmacı ailelere dağıtımı da yine Müftülük aracılığıyla yapılmış. Bu zamanlarda yerel halk gönüllü olarak çalışmış.

Sığınmacıların geçimlerini kendi kendilerine sağlama koşulları kısıtlı olduğundan dolayı beslenme, barınma ve giyinmede sıkıntı yaşayan aileler Müftülüğe gitmiş; Müftülük de mahallelerde "Kardeş Aile Projesi" anlayışıyla onlara yardımcı olmaya çalışmış. Özellikle Seyhan Müftülüğü 116 cami aracılığıyla "Her Caminin Bir Suriyeli Ailesi Olsun" kampanyası düzenleyerek yerel halkın nakdî ve maddi yardımını organize etmişler.

Prosedürel olarak ise Valilik Müftülüğe yardım toplaması için yazı göndermiş ve onlar da camilerde cumadan sonra yardım toplamış. Bu toplanan yardımları iletmek için kendileri sığınmacılarla iletişime geçmişler. Bunu "Kardeş Aile Projesi" çerçevesinde gerçekleştirmişler.

Özellikle cami çevrelerinde ikamet eden Suriyelilere cami cemaati yardım etmektedir. Zaman zaman halk çok fazla yardım edildiği için müftülükle iletişime geçip tepki göstermişler.

Gerçekte müftülüğün işlevleri diyanet çerçevesinde kuran kursları, dini bilgiler eğitimi ve dini kurumların işleyişini kontrol etmektir. Suriyelilerle ilgili yapılan işlemler ise kuran kursuna çocukların alınması, Kardeş Aile Projesi gibi kampanyalarla camilerde toplanan yardımların cami yönetim kurulu tarafından ihtiyaç sahiplerine aktarılmasıdır.

Valilik ve Kaymakamlıktan gelen resmî yazı çerçevesinde olsa da yardım toplamada Müftülük kendi başına hareket ediyor. Bu ara sığınmacılar arasında din adamları da mevcut. Suriye'den gelen din görevlileri hizmet verecek konumda ama Müftülük maaş veremediği için onların iş güçlerinden yararlanılamıyor. Aslında Müftülüğe destek verilirse bu tür Suriyeliler camilerde yardımcı eleman olarak değerlendirilebilirler.

Bazen müftülükle iletişime geçen sığınmacı hastalar da oluyor, bu durumda Müftülük referans olup kaymakamlığa yollayarak yardımcı olmaya çalışıyorlar. Genelde sığınmacılar yardım almak

ve çalışmak için müftülükle temas kurmaktadırlar. Özellikle Suriye’de din görevlisi olduğunu belirtip camilerde kuran kursu veya Arapça dersi vermek isteyenler çıkıyor. Prosedür gereği müftülük Suriyeli eleman çalıştırmıyor. Fakat gayriresmî olarak bazı uygulamalar görülebiliyor. Özellikle onlar hac ve umreye gidecek olan imamlara Arapça dersi veriyorlar.

Müftülük açısından “sığınmacılar problemi” çözüm noktası çoğu zaman Valilik ve Kaymakamlık. Örneğin yardım toplama izni gibi. Kısaca Müftülüğün paydaşları Valilik, Kaymakamlık, AFAD başta gelmektedir. Örneğin çadır kent için Valilik ve AFAD tercüman istemiş, Müftülük de Sarıçam Müftülüğü öncülüğünde ellerindeki Arapça bilen tercümanları çadır kentte görevlendirmişler.

Müftülüğü Suriyeli sığınmacılara yönelik esas temas noktası mevcut bünyesindeki camilerdir.

Camilerin bazıları sadece bir imamla hizmet verirken, bazı camiler ise yerel halktan gönüllük esasına dayalı olarak oluşturulmuş Cami Yönetim Kurulu ile bu oran sekiz kişiye kadar çıkabilmektedir. Bu durumda cami hiyerarşisi resmî, devletten maaş alan 1 imam, gayriresmî-devlette maaş almayan birer adet yönetim kurulu başkanı, başkan yard., sayman, denetçi ve 3 üyeden oluşmaktadır. Burada Cami Yönetim Kurulu caminin ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumludur. Bazı camilerde müezzin ve kuran kursu kadın imame de görev alabilmektedir. Çoğunlukla resmî müezzin olmadığı durumlarda cami cemaatinden biri her namaz vaktinde müezzinlik yapmaktadır.

Bazı camiler yeterli donanımına sahipken bazıları yetersiz olabilmektedir. Bu durumda cami gereksinimi halk tarafından karşılanıyor. Çoğunlukla camilerde imam evi, imam odası, kadın kuran kursu ve yönetim kurulu odası bulunmaktadır. Bazı camilerde sadece imama tahsis edilen bir oda veya yer bulunduğu gibi cami yönetim kurulu da olmayabiliyor.

Camilerde günlük Suriyeli sirkülasyonu 18-19 civarındadır. Seyhan’da 116 cami olduğuna göre yalnızca Seyhan ilçesinde günlük olarak 1800’e yakın Suriyelinin camilerde dini hizmet aldığı söylenebilir. Fakat dile gelen ifadelere göre camilere gelen bu Suriyelilerin ancak 5-7 kişisi genelde dinlenme amaçlı geliyor diğerleri cami cemaati olarak gelip namaz kılan kişiler. Camiler sığınmacıların dini ibadet ihtiyaçlarının giderilmesinden ziyade dilencilik konusunda muhatap olmuşlar. Namaz çıkışlarında cami cemaatinden zorla yardım istiyorlarmış. Özellikle çocuklar cami avlusunu terk edene kadar cemaatin ardından giderek para ve yardım istiyorlar.

Seyhan’daki camilerin bazıları sığınmacıların henüz 2011 yılında gelmeye başladıkları günlerden itibaren muhatap olurken, bazıları yeni yeni muhatap olmaya başlamışlar.

Namazdan sonra imamla görüşüp cemaatte iş sahibi olanlarla konuşup onlara iş vermeleri konusunda yardımcı olunması isteniyor.

Suriyeliler camilerle yalnızca yardım amaçlı temasa geçmiyor. Bazı aileler çocuklarını camilerdeki kuran kursuna getiriyorlar. Cami cemaatinden okula gidenlerden karne ve ailenin reisi olduğunu gösteren bir dilekçe isteniyor ama Suriyelilerle ilgili kayıt yapılmıyor. Onlara daha çok gönüllük esasına göre eğitim veriliyor. Bazen de cami yönetimi ve cemaati ile Suriyeliler arasında ilmihal konusunda fikir alışverişi şeklinde paylaşımlar da oluyor. Hatta bazı camilerde yaz kuran kursu için bazı Suriyeli eğitimciler camilere yardımcı olmakta.

Genel olarak camiler müftülükten izin talebinde bulunup izni aldıktan sonra yardım topluyorlar. Toplanan yardımı kayıt altına aldıktan sonra cami imamı ve yönetim kurulu ile muhtar beraber

dağıtıyor. Cuma hutbesinden sonra cemaate duyuruluyor, bu çevrede toplanan paralar sayılıp kayıt altına alındıktan sonra hangi aileye ne kadar verildiğine ilişkin bilgi bir fişe yazılıp muhafaza ediliyor ve kayıtlar Müftülüğe yollanıyor. Çoğunlukla bu yardım konusunda camiler eksik kalıyor. Bu durumu aşmak için “Kimse yok mu?” gibi STK’lerden destek alınıyor. Camilerin topladığı yardımlar yeterli olmadığı için genelde harçlık verme düzeyinde kalıyor. Bundan dolayı camilere gelen sığınmacılar Valilik, Kaymakamlık ve Sosyal Yardımlaşma Derneklerine yönlendiriliyorlar. Zaman zaman Türkçe öğrenmek için gelenler oluyor onlar da Halk Eğitim ve Seymer’in dil kursuna yönlendiriliyorlar.

Bazı durumlarda diğer kurumlar da camilerle temas kuruyorlar. Bu sıkıntılar için polis karakolları camilerle temas içerisinde. Camiler bütün bu süreçlerde oluşan paydaşları daha ziyade Müftülük, Emniyet ve STK’lerdir.

X. Muhtarlıklar

Muhtarlıklar adeta sığınmacı problemlerinin uç beylikleri gibidir. Şehir hayatında sığınmacıların en sık ve yoğun temaslarından biri de muhtarlıklarda gerçekleşmektedir. En ufak bir sıkıntılarını olduğunda ilk önce muhtarlıklara gitmektedirler.

Muhtarlıkların herhangi bir standartı bulunmamaktadır. Mahallenin koşullarına, muhtarın donanımına ve inisiyatifine göre muhtarlık kalite meydana getirmektedir.

Seyhan’da 96 tane muhtarlık mevcut olup sığınmacıların yoğun yaşadığı mahallelerin muhtarlıkları günlük ortalama 5-6 Suriyeli ile aile muhatap olmaktadır.

Bazı muhtarlıklar 2011 yılı itibarıyla Suriyelilerle temas kurmaya başlamışken bazılarının 2014 yılında ilk defa temasları söz konusu olmuştur.

Genel olarak temasın konusu ev-kira, gıda gibi konularda yardımlar için başvurular olmaktadır.

Bazen hastaneye sevk için başvuranlar da oluyor. Bu durumda muhtar adres bilgilerini ve kimlik fotokopisini onaylayıp ya da adres tespiti için getirdikleri elektrik ve su faturalarına imza ve mühür vurup yönlendirmektedir.

Bazen de barınma problemleri için muhtarlık sığınmacılar için çare kapısı olmaktadır.

Ayrıca ve hatta daha fazlası kimlik veya ikametgâh belgesi almak için başvurular olmaktadır. Muhtarlıkların kimlik verme, sevk gibi bir yetkileri olmadığı için onlar da bu tür başvuruda bulunanları Yabancılar Şubesine yönlendiriyorlar; fakat artık bu tür konularla Göç İdaresi ilgilenmektedir. Hastaneye gidebilmek için gelenlerin adres bilgileri olmadan işlem yapmıyorlar. Eğer adres bilgileri varsa kimlik fotokopisini alıp adres bilgilerini alta ekleyip gönderiyorlar. Zaman zaman muhtarların kendileri ise sığınmacılarla adres tespitleri için iletişime geçmektedir. Başvuranlara da ya Kaymakamlığa ya da çadır kente gitmeleri tavsiye edilmekle yetinilmiş. Yapabildiklerini de mahalledeki camilerle organize olarak yapabilmişler. Bu şekilde bazılarının iş dahi bulabilmişler. Özellikle Türkçe bilenlere iş imkânı sağlamışlar, tarlalarda çalışmalarına yardımcı olmuşlar.

Muhtarlıkların bu konuda daha önce herhangi bir deneyimi olmadığı gibi gerek Valilik gerek Kaymakamlık nezdinde bilgilendirilmedikleri için her muhtarlık kendisine göre çözüm yolları üretmeye çalışmışlar. Bazı ikamet-kimlik talebini, sığınmacının yanında getirdiği ve ödediği elektrik veya su faturasını mühürleyip imzalamak suretiyle karşılamışlar. Önce ev kira

sözleşmesi için kimlik fotokopisi ve ev sahibi referans olduktan sonra muhtarlar evrakları onaylamışlar. Hastaneler ve sağlık ocaklarına gidecekleri zaman bu kira sözleşmesinden adreslerini çıkartıp bir kâğıda yazıp mühürleyip geri vermişler. Son zamanlarda polis muhtarlıklara verdiği kira sözleşmesi benzeri bir evrakta da bahsedilmektedir; onu onaylayıp tekrar talep edilen resmî kuruma gönderiliyorlar. Kısaca hastane işlemleri ve sağlık ocağı için yalnızca sade bir prosedürü uyguluyorlar. Bazılarını da doğrudan nüfus müdürlüklerine veya AFAD Koordinasyon Merkezine yönlendirmişler. Muhtarlıklar genelde AFAD'ın sığınmacılara tahsis ettiği kimlik çerçevesinde işlem yapmaktadırlar. Geçen süre içinde bazı mahalle muhtarlıkları oldukça tecrübe kazanmış durumdadır ve bunlar gelen Suriyelileri kayıt altına almaktadır. İşte bu muhtarlıklarla iletişime geçen Suriyelilerin kayıtları var.

Bazı mahaller, oraya yerleşen sığınmacıların daha önceden bu mahalle sakinleriyle akrabalık ilişkisi bulunan mahallelerdir (Kobanili Kürtlerden). Dolayısıyla bu mahallelerde pek sorun yaşanmıyor. Hatta bu tür mahallere ilk geldikleri zaman mahalleli olarak onlara iş vermişler, evlerini kiralamışlar. Onlar için “Biz onlardan memnunuz onlar da bizden.” diyorlar. Eğer sığınmacılarla mahalle sakinleri, muhtarlıklarla bir akrabalık bağı yoksa tepkileri zaman içinde olumsuzlaşmaya başlamış.

Muhtarlar için de en büyük iletişim problemi dil problemi. Bu yüzden genelde muhtarlar el yordamıyla çözüm üretiyorlar. Örneğin komşulardan veya cami imamından Arapça veya Kürtçe bilenlerden destek alıp öyle yardımcı oluyorlar.

Muhtarlıkların diğer bir problemleri sığınmacıların adres tespitidir. Muhtarlıklar ellerinden gelenleri yapıyorlarsa da problemleri tek başlarına çözemeyeceklerinin farkındadırlar.

Sosyal yardım için “Kimse Yok Mu?”, “Dosteller” gibi STK’ler, Kızılay, Kaymakamlık, kimlik problemleri için AFAD, sağlık için sağlık ocakları, devlet hastaneleri, güvenlik için Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi muhtarlıkların paydaşları konumundadır.

XI. Eğitim Kurumları

Suriyeli sığınmacıların eğitim süreçlerine ilişkin prosedürün analizleri, Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Seyhan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ile Seyhan'daki örnek bazı okullarla gerçekleşen görüşmelere dayalı olarak yapıldı.

Suriyeli sığınmacıların eğitim ihtiyaçlarına ilişkin doğrudan muhatap İl Milli Eğitim Müdürlüğüdür. Bu yüzden ilçe düzeyinde sığınmacılara ilişkin pek fazla uygulama gerçekleşmiyor.

Seyhan'da sığınmacılarla ilişkili eğitime yönelik ilk iletişim 2011 yılında çocukların okul kaydı için gerçekleşmiş. İlçe Milli Eğitim sorumlu olmadığı için İl Milli Eğitime yönlendirilmişler. Seyhan'daki okullarda Suriyeli sığınmacı çocuklar var ama denetlenmesi ve işlemleri İl Milli Eğitim tarafından kontrol ediliyor. Bakanlık denetleme ve işlem yapma yetkisini İl Milli Eğitim aracılığı ile yaptığı için İlçe Milli Eğitim ancak okudukları okulları ziyaret edebiliyorlar. İl Milli Eğitim de şu anda Suriyeliler için tahsis ettiği 8 okula birer koordinatör ve onlardan sorumlu 1 müdür yardımcısı aracılığıyla bu süreci yönetmeye çalışmaktadır.

Okul kayıt dönemlerinde okul müdürlerinin neyi, nasıl yapacakları konusunda bilgi almak için İlçe Milli Eğitimi aradığı oluyor onlar da ilk zamanlar İl Milli Eğitim ile konuşup çözüm bulmaya çalışmışlar. Bu konuda paydaş olarak Halk Eğitimle de temasa geçtikleri söz konusudur.

Ayrıca okul kayıt döneminde Suriyeliler için kampanya düzenlendiği zaman Seyhan İlçe Milli Eğitim olarak kırtasiye yardımında bulunmuşlar.

Seyhan İlçe Milli Eğitim'e göre yerel halk bir entegrasyon çalışması yapılması gerektiğini düşünmektedir.

İl Milli Eğitimin de deneyimleri aslında okullar üzerinden gerçekleşmektedir. Bu yüzden okulların deneyimleri daha belirleyici olmaktadır. Okulların deneyimlerine ilişkin analizler ise şu şekildedir:

Okulların sığınmacılarla iletişim yoğunluğu günlük ortalama 5-6 kişilik sirkülasyondur. Kayıt dönemlerinde bu oran 50-60 kişiye kadar çıkmaktadır.

Okulların sığınmacılarla teması 2011 yılından beri olsa da gerçek yoğunluk Eylül 2013 yılı itibarıyla başlamış. Sığınmacı aileler bir an önce çocuklarını bir devlet okuluna kaydettirmek için okullardan yoğun talepte bulunmuşlar. Fakat okullar kayıt alamamışlar. Çünkü önce internet kaydı olmak zorundadır. Bu durumda okullar sığınmacıları Preveze gibi kayıt alan okullara yönlendiriyorlar. Bazı okullar ise geçici kayıt aldıktan sonra Suriyelilere yönelik eğitim veren okullara açıldıktan sonra oralara yönlendirmişler. Bazılarının ise İlçe Milli Eğitimden izinleri olmadığı için kayıtlarını almadan göndermişler. Bu okullarda internet ortamında Suriyelilere özgü bir ek menü açılarak kayıtları yapılmaktadır.

Son zamanlarda İl Milli Eğitim tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik Preveze, Şakirpaşa, Ziya Gökalp, İstiklal gibi yaklaşık 8 adet okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve lise yönelik imam hatip okulları tahsisi edilmiş. Bu okullarda sabah yerli nüfusun çocukları öğrenimini tamamladıktan sonra saat 14:00'dan itibaren 10500 Suriyeli çocuk öğrenim görmektedir (Ki büyük çoğunluğu Seyhan'da olmak üzere Adana'da kayıt altına alınmış Suriyeli ailelerin okul çağında 30 bin çocuk olduğu ifade edildiğine göre Milli Eğitim bu çocukların ancak 1/3'üne ulaştığı söylenebilir). İl Milli Eğitim okullaşan bu Suriyeli öğrenciler arasında yapmış olduğu eğilim yoklamasında öğrencilerin 900'ü Türkiye'deki müfredatı kabul ederken diğerleri Suriye müfredatını takip etmek istemişler. Bu olgu "Suriyelilerin bir gün geri dönecekleri fikrine sahip oldukları" şeklinde yorumlanmamalı, yapılacak olan Türkiye'ye entegrasyonu faaliyetlerine karşı bir direnç noktaları olarak yorumlanmalıdır. Bu okulların yanı sıra Milli Eğitimin denetiminde ve yönetiminde Sarıçam'da bulunan çadır kentte 6 sınıflık anaokulu, 25 sınıflık ilkokul, 16 sınıflık ortaokul ve lise, 1 Türkçe öğretim kursu, bir üniversiteye hazırlık kursu bulunmaktadır. 2015 Bahar dönemi itibarıyla bu okulların anaokulu kısmında 500, ilkokul düzeyinde 1873, ortaokulda 1015, lisede 582, toplam 3970 sığınmacı öğrenci öğrenim görmektedir.

Okulların bazıları çevrelerinde bulunan sığınmacı ailelerin çocuklarının eğitim-öğretim ihtiyaçlarını düşünerek onlarla iletişim kurmuşlar. Zaman zaman mahalle muhtarları okul çağında olan sığınmacı çocukları kayıta alınması için okullarla temas kurmuşlar. Okullar da kayıt döneminde telefonla İlçe Milli Eğitimi arayıp bilgi aldıktan sonra AFAD'ın dağıttığı kimlikler ile geçici kayıt yapmışlar. Fakat bu kayıtları internet ortamına yansıtamamışlar. Sadece dilekçe ve tutanakla o okula devam ettiklerini belirtmişler. Geçici olarak kaydı yapılan sığınmacı çocukların kırtasiye giderlerini okul aile birlikleri karşılamış. Özellikle Türkçe bilmedikleri için onlara eğitim vermek çok zor olduğu gerekçesiyle okullar sığınmacıların kayıtlarına yönelik direnç göstermişler. Kayıtları yaptırılan çocuklar da bu dil probleminden dolayı devamsızlık göstermişler. Okullar genel olarak Türkçe bilip bilmediklerini kriter alıyorlar. Bu yüzden

sığınmacı Türkmen ailelerinin çocukları diğerlerine göre daha avantajlı. Hiç Türkçe bilmemeleri büyük sıkıntı oluşturduğu için okullar sığınmacı öğrencileri koordinatör okul müdürlükleri ve Preveze, Şakirpaşa, Ziya Gökalp okullarına yönlendirmişler. Bazı sığınmacı aileler de çocukların kayıtlarını okullara yaptırırsalar bile geçim sıkıntılarından dolayı çocuklarını okullardan geri almışlar.

Bu ara yerel halk sığınmacıların kendi çocuklarının gittiği okullarında eğitim görmelerine pek sıcak bakmıyorlar, çocuklarıyla aynı okulda okumalarını istemiyorlar. Veliler okullarına sığınmacıların kayıt yaptırmalarını istemiyorlar. Onlar da sığınmacı çocuklar Türkçe konuşmadıkları için büyük problem olacağını düşünüyorlar. Aslında halk onların eğitim görmesini istiyor. Ama bunun onlara özgü okullarda yapılmasının daha iyi olacağını sıklıkla dile getiriyorlar.

Okulların, genel olarak Milli Eğitimin paydaşları AFAD ve Göç İdaresi'dir.

Eğitim kurumunun bu resmî örgütsel unsurları dışında hükümet dışı örgütlerin varlığı da söz konusudur. Bunların başında da halk eğitim merkezleri gelmektedir. Eğitimin bu boyutu için yapılan analizlere Seyhan Halk Eğitim Merkezi de dâhil edilmiştir.

Seyhan Halk Eğitim Merkezi bünyesinde yaklaşık 2 bin kişi hizmet almaktadır. 2011'in Nisan ayından itibaren de Suriyeli sığınmacılarla muhatap olmuşlar. Şimdiye kadar 6000'e yakın sığınmacı Halk Eğitime başvurmuş. Genelde de Türkçe okuma-yazma kursu için başvuruyorlar. Yaklaşık 4 yıl içinde 2 bin kişiye dil eğitimi vermişler. Halen devam eden ve devam edecek olan kurslar var. Çukurova İlim Vakfı, Ad-yar, Milli Eğitim ile iş birliği protokolü kapsamında mevcut okullarda akşam Suriyeliler için okullar açılmasıyla (Gürsel Paşa, Denizli, Sakarya, Meydan gibi) hem dil eğitimi hem de Suriye müfredatına göre sığınmacı öğrencilere eğitim veriliyor. Ayrıca Açık Ortaokul ve Açık Liseye yaklaşık 100 sığınmacı öğrencinin kaydı yapılmış. Bu ara "ehliyet almak" gibi kurumun görev tanımları dışına çıkan talepler de olduğu söylenmektedir ki onlara ilişkin herhangi bir işlem yapılmıyor.

Halk Eğitim Merkezine sadece okuma-yazma, dil eğitimi için değil açılılık, kaloriferçilik gibi iş, mesleki eğitim talebi için de başvurular oluyor. Ancak bu olanaklardan geçici de olsa T.C. kimlik numarasına sahip olan kişiler faydalanabilir. Kayıt sayfasına normal eğitim kaydı yapar gibi kayıt yapılıyor. Kimlik fotokopisi ve referans ile işlem yapılıyor.

Bazen usta öğreticiler, sığınmacıların talebi olmadan da onlarla iletişime geçebiliyor. Belli sayıda öğrenci bulunduğu kurs açılıyor.

Bu şekildeki oluşan sığınmacı yoğunluğuna yerel halkın tepkisinde de farklılıklar var. Tepkiler mahalleye göre değişiyor. Statükoyu takip eden yerlerde daha çok nefret var. Bir kısım sığınmacı bazen akrabasının veya tanıdığına yanına geliyor. Kürt kökenli vatandaşların yoğun yaşadığı mahallelerdeki sıkıntı Arap kökenli vatandaşların yaşadığı mahallelere, bölgelere nazaran az.

Halk Eğitim Merkezi asgari ihtiyaçlarını karşılamak için diğer kurumlarla iletişime geçebiliyor. Bunlar daha ziyade hastane, okul, iş-kur gibi kurumlar oluyor. İkamet izni olanları İş-Kur'a yönlendiriyorlar.

Bazen de normal okullara kayıtları yaptırılmayan öğrenciler Halk Eğitim Merkezine yönlendiriliyorlar. İş-kur'a kayıt yaptırıp Türkçe öğretilmesi için gönderilenler de söz konusu olabiliyor.

Bütün bu süreçlerde sığınmacılarla iletişimde dile oldukça özen gösteriliyor. Özellikle Kürtçe ve Arapça bilen elemanlar iletişimi sağlıyor. Her zaman bünyelerinde bu dilleri bilen elemanlar oluyor.

XII. Belediye Zabıta Müdürlüğü

Gerek sığınmacıların gerekse belediyelerin karşılıklı etkileştiği alanların en başında gelen, Zabıta Müdürlüklerinin görev tanımları içerisine giren alanlardır.

Seyhan Belediye Zabıta Müdürlüğü günlük ortalama 150-200 arası Suriyeli ile muhatap oluyor. 2011 yılında ilk geldikleri günden beri bu muhataplık oluşmuş. Hatta Seyhan, Adana'nın en büyük ilçesi olduğundan dolayı kamptan daha çok muhatap olan kuruluş burasıdır denilebilir. Her muhatap olunma sürecinde Yabancılar Şubesi veya AFAD kimliğinin olup olmadığı kontrol ediliyor.

Muhatap olunan konular ise sıklıkla dilencilik, kaçak işyeri açma, başkasının arazisine geçici konut yapma ve umuma açık yerlere yerleşme gibi olaylar oluyordu. Zabıta bu konulardaki iş ve işlemlerini yasalar çerçevesinde yapmaya çalışmaktadır. Çünkü bunlara engel olmak birinci derecede belediyenin görevidir.

Zaman zaman sığınmacıların belediyelerden yardım talepleri olmuş. Onlar da sığınmacılara gereken evrakları hazırlayıp iş yerlerini öyle açmaları konusunda yol göstermişler. Örneğin en son fırın işletmesi için izin almak ve belgeleri onaylatmak için başvurular olmuş. Şahıslara iş yerlerini açarken uymaları gereken kuralları bildirip ruhsat almaları istenmiş ve gerekli birimlere yönlendirilmişler.

Müdürlüğün en büyük şikâyeti seyyar satıcıların ve diğerlerinin hijyenik olmayan yerlerde üretim yapmaları. Diğer yandan yetkili-yetkin şahıs "Ekmeklerini ellerinden aldığımız için üzülüyoruz." diyorlar. Bu konuda bir şikâyet gelirse onlara müdahil olmaktadırlar. Onların insani şartlar altında ticaret yapmalarını istiyorlar ve misafir oldukları sürece geçim sıkıntısı çekmemeleri için sosyal işler olarak çok defa maddi yardımda bulunmuşlar.

Suriyelilerle muhataplık konusunda yerel halkta en çok memnuniyet yaratan kurum herhalde zabıta. Etik ticaret yapmaları için sığınmacıları hem denetliyorlar hem de eksiklerini gidermeleri için yardımcı oluyorlar.

Sığınmacılar şehrin değişik bölgelerinde –özellikle Fevzipaşa'daki şehir otogarının arkasında- çadır kurarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu durumda zaman zaman zabıta müdahil durumdadır. Zabıta onların daha insani şartlarda yaşayacağını düşünerek mevcut çadır kentte kalmaları telkininde bulunmaktadır (Oysa çadır kentin kapasitesi sınırlı olup o da dolmuş durumdadır.).

İşyeri açma konusunda ise vergiyi göz ardı ediyorlar fakat mümkün olduğunca hijyen koşullarının uyulup uyulmadığını kontrol ediyorlar. Hele ki yasal çerçevede izni olan varsa onlara daha yardımcı olmaya çalışıyorlar.

Zabıta görevlerini yerine getirirken Göç İdaresi, konu ile ilgili olan Vali Yardımcısı ve Suriyelilerden sorumlu koordinasyon merkezleriyle iş birliği içerisine giriyorlar. Özellikle de suç ve suça bulaşmalarını önlemeye çalışıyorlar. Örneğin dilenen çocuk ve kadınların korunması için

(Bu konuda Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün bir çalışması söz konusu ki bu konuda bir koordinasyon eksikliği hissedilmektedir.).

Bazen Kaymakamlık (gıda, giyim ve barınma yardımı için) Emniyet, İşletme Denetimi ve Çocuk Şube, Yabancılar Şube ve yardım derneklerinin kendilerinin de zabıtaya başvurduğu oluyor.

Belediyenin yukarıda anlatılan hizmetlerinin dışında pek göz önünde olmayan ama oldukça önemli sayılacak bir hizmet alanı daha var ki o da cenaze işleridir.

Belediye Cenaze Hizmetleri Birimi hizmetlerini belediyenin içerisinde “sosyal hizmetler” kapsamında bulunan bir masada ve cenaze evraklarının alınıp muhafaza edildiği bir dolapla vermektedir. Cenaze hizmetleri için gerekli olan nakil araçları Belediye tarafından temin edilmektedir.

2011 yılından beri sığınmacılarla muhatap olan cenaze hizmetlerinin sığınmacı sirkülasyonu haftalık 4-5 kişidir.

Ashında belediyedeki Cenaze Hizmetleri Birimi cenaze işlemleriyle pek ilgilenmiyor. Ama sonuçta taşıma işlemleri için o birime geliyorlar ve onlar da rapor çerçevesinde yardımcı oluyor.

Genelde birime cenaze sahiplerinin kendileri gelip başvuruyorlar. Fakat kimsesiz cenazeler çıktığı zaman diğer Suriyeliler cenaze sahibinin ailesini bulurlarsa aile nereye istiyorsa oraya götürüyorlar, aile bulunmaz ise kimsesizler mezarlığına defnediliyor.

Yerel halkın ise bu tür insani değerler çerçevesinde yaklaştığı belirtilmektedir. Özellikle Suriyeli ölüm haberleri duyulunca halk dilini bilmese bile hemen cenaze birimine haber vermektedir.

Ölüm haberi alındığında ambulans çağrılıyor ve cenaze hastaneye götürülüyor. Eğer normal ölüm ise cenaze birimine haber veriliyor birim de polis ile gidip cenazeyi adli tıpa oradan da normal ölüm raporunu aldıktan sonra ailenin isteğine göre ya da sınıra taşıyorlar.

Cenaze birimi cenaze defin işlemlerinden sorumlu olmasa da cenaze işlemleri için ilk onlara geliyorlar. Ama cenaze birimi rapora göre iş yapıyor. Bu yüzden cenaze sahiplerine durumu belirtip Emniyet ve Adli Tıp ile iletişim kurmalarını istiyorlar; adli bir vaka değilse normal hastane raporu istiyorlar.

Sığınmacılar konusunda cenaze birimiyle en çok Adli Tıp muhatap olmaktadır. Cenaze taşıma işlemleri için belediyelerin yaptığı hizmet kapsamında cenaze biriminin araçlarına ve onlara ihtiyaç duyuyorlar.

Bütün bu süreç içerisinde cenaze sahipleri kendi yanlarında tercümanlarını getirerek iletişim kuruyorlar.

XIII. Tapu Müdürlüğü (Seyhan)

Suriyeli sığınmacılar açısından analize dâhil edilen kurumlardan biri de Tapu Müdürlüğüdür. Çünkü gelen sığınmacıların çoğu fakir olsa da bazıları yanlarında yüklü miktarda para da getirmişler ki bunları gayrimenkulde tutmak istemektedirler. Bunun olanakları veya sürecinin analiz edilmesi isabetli olacaktır.

Tapu Müdürlüğüne günlük 1-2 sığınmacı geliyor fakat herhangi bir işlem yapılmadan geri gönderilmektedir. Çünkü sığınmacıların mülk edinme gibi bir hakkı bulunmamaktadır.

Genelde başvurular gayrimenkul almak için bilgi alma düzeyinde kalıyor. Eğer başvurular şirket düzeyinde olursa (tüzel kişi) Suriye orjinli şirket Valilik İl Planlama Koordinasyonu Genel Müdürlüğünün onayı ile taşınmaz edinebilmektedir. Zaten 2011'den şu ana kadar sadece bir tane olmuş. Fakat gerçek kişi olursa Tapu Kanunu'nun 35. ve 36. maddesi gereği taşınmaz alamıyorlar.

XIV. Adana Ticaret Odası

Tıpkı gayrimenkul edinme konusunda olduğu gibi gelen sığınmacıların ticaret yapabilmesi konusunda da önemli analizlere ihtiyaç vardır. Bu yüzden Adana Ticaret Odası da analizlere dâhil edilmiştir.

Odanın günlük sığınmacı sirkülasyon sayısı ortalama yılda 1-2 kişi ile sınırlıdır. İlk girişim de 2012 yılında olmuş. 2012 yılında Türkiye'de iş kurma, fabrika açmak için gelmişler. Fakat Odanın Suriyeli yabancı yatırımlarla ilgili herhangi bir işlemi olmamış. Başvurulara da eğer Türkiye'ye yerleşirlerse bu izni verebilecekleri belirtilmiş. Valiliğin onlara yardımcı olması için Valiliğe yönlendirilmişler. Kısaca sığınmacı vatandaşlık hakkını almış, yerleşme iznine sahip ise Ticaret Kanunu çerçevesinde, Ticaret Sicilin bilgisi dâhilinde izin verilmekte misafir konumunda ise izin verilmiyor. Sığınmacı vasfında olduklarından dolayı şu an Suriye ile ilgili hiçbir işlem yapma yetkileri de yok.

Ticaret Odası görev tanımlaması içinde yapılacak bir işlem varsa o da Valilik ve Ticaret Sicil paydaşlığı içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Fakat şehirde birçok Suriyelilerin çalıştırdığı işletmelerle karşılaşmak mümkündür. Dolayısıyla bunlar gayriresmî, kaçak işletmelerdir. Bu durumdan yerel esnaf muzdariptir. Bu yüzden Odanın üyeleri Odaya şikâyetlerini dile getirmektedirler.

XV. STK'ler

Burada STK'ler ile ilgili üç kuruluşun analizi gerçekleştirilmiş ve ona göre projeksiyonlar yapılmıştır.

Bu kuruluşlardan ilki İnsan Hakları Derneğidir. İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi, günlük 1-2 Suriyeli sirkülasyonuna sahiptir. 2011 yılından beri Şubeyle iletişimleri olan sığınmacıların genel talepleri hukuki destek, mali yardım ve barınma konularında yardımcı olmalarıyla sınırlıdır. Şube yöneticilerine göre sığınmacılar özellikle hukuki anlamda yerleşme izni için başvuruyorlar; kısmen de yardımcı olmuşlar. Sığınmacıların Derneğin gerçek anlamda ne ile uğraştıklarını bilmedikleri için her konuda yardım talebinde bulunuyorlar. Barınma ve mali yardım konuları için gelenlere ise diğer sosyal yardım kuruluşlarına yönlendirmek suretiyle yardımcı olmaya çalışmışlar.

İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi, kendilerinde bir sorumluluk hissederek zaman zaman gıda, barınma ve giyecek kampanyası da düzenlemişler ve toplanan yardımları dağıtmak için bilakis kendileri onlarla iletişime geçmişler. Şube yöneticilerine göre yerel halkın onlara yardım etmelerini gayet olumlu karşılamışlar.

Aslında sığınmacıların doğrudan taleplerinden ziyade derneğin üyelerinin mağdur olarak gördükleri sığınmacıları bulup onlar getiriyorlar ve referans oluyorlar. Başvurular olduğunda resmî olarak onların kimlik fotokopi kaydını ve hazırlanacak dosya için gereken evrak neyse

onları alıyorlar. Çoğu zaman da sadece Derneğin avukatları aracılığıyla ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyorlar. Eğer sorun Derneğin uygulama alanının dışında ise veya Derneği aşıyorsa Adalet Bakanlığı gibi diğer devlet kurumlarına, zaman zaman Yabancılar Şubesine yönlendiriyorlar. Bazen Valilik veya Belediyeye de yönlendirdikleri oluyor. Çoğunlukla hak ihlalleri konusu olunca Adalet Bakanlığı ile iletişimleri olmaktadır. Sığınmacıların daha ziyade Kürt kökenli olanlarının talepleri oluyor.

Kısaca İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi, Adalet Bakanlığı başta olmak üzere Valilik, Emniyet ile paydaşlık içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Analize dâhil edilen ikinci STK ise Mazlum-Der'dir. Mazlum-Der de 2011 yılından beri Suriyeli sığınmacılar ile bir temas halindedirler. Günlük sığınmacı sirkülasyonu ise ortalama 15-20 kişidir. İlk başvurular sağlık alanında olmuş. Hastanelerde gelenlerin tedavileri yaptırılmış ve ihtiyaçları giderilmiş. Bu süreçte Dernek yönetim kurulu kararıyla hastane ile iletişime geçip tedavi olmalarına yardımcı olmuşlar.

Genelde yardımcı oldukları sığınmacılar devlet kurumlarıyla iletişim kuramayanlar. Ayrıca gıda ve nakdî yardım için gelen aileler de oluyor, onlara da destek olmaya çalışıyorlar.

Zaman zaman nakdî yardım toplamışlar ve giyim, barınma, gıda desteği sağlamışlar. Zaman zaman tercüman olarak da destek sağladıkları olmuş.

Derneğin yapmış olduğu bu faaliyetleri halk arasında olumlu değerlendirenler olduğu gibi olumsuz değerlendirenler de söz konusudur. Buradaki ayırım ideolojik bir ayırımdır. Kısaca kişiler hangi ideolojik kesimde ve kuruluş kim, kimlere yardımcı olduğuna göre tepkiler değişmektedir.

Genelde bu kuruluşlara da bireyler başvuru yaparlar dernek yönetimi kimin, ne tür isteklerde bulunduğu konusunda bilgi toplayıp teyit ettikten sonra avukatları aracılığıyla haklarını elde etmelerini sağlamaya çalışırlar.

Kuruluşun sıklıkla Valilik gibi üst düzey bürokrasi ile temas içerisinde işlemlerini sürdürmektedirler. Eğer sosyal yardım gibi talepler olursa daha ziyade Belediye, Valilik, milletvekilleri, diğer yardım kuruluşlarına yönlendirerek yardımcı olmaya çalışıyorlar.

Esas üzerinde çalıştıkları konular insan hakları ihlalleridir. Zaman zaman harici kuruluşlardan, dil bilen bireylerden de Dernekle iletişime geçmek isteyenler oluyor. Bunlar resmî devlet kuruluşlarından ziyade yabancı kuruluşlardır. Örneğin yabancı devletlerin büyükelçilikleri gibi. Bunlar zaman zaman Derneğe proje tekliflerinde bulunmuşlar.

Analizi yapılan üçüncü STK ise Çukurova İlim Vakfıdır. 2011 yılından beri sığınmacılarla iletişim halinde olan Vakıfta artık her dönem ortalama 400 kişiye eğitim verilmektedir.

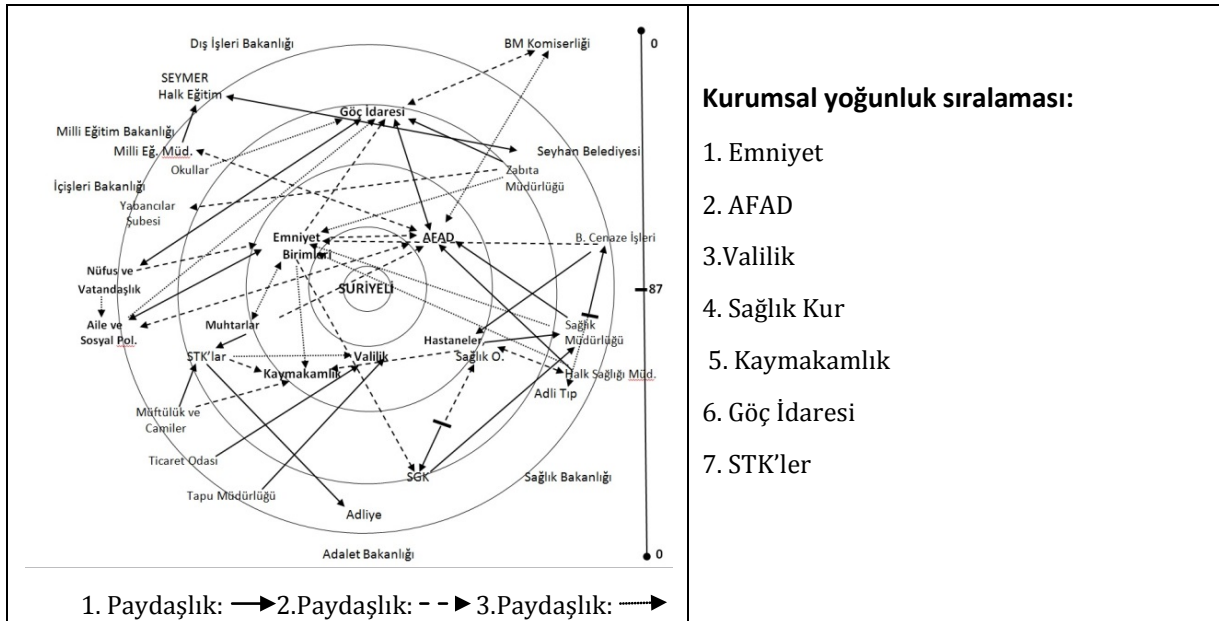
Sığınmacılar Türkiye'ye geldiği günden itibaren sığınmacıların kendilerine başvurmalarını beklemeden Vakfın kendisi onlarla ilk teması kurmuş ve kılık kıyafet, yiyecek gibi maddi ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda yardımcı olmuşlar. Onlarla teması koparmamak, iletişimi sürekli kılmak için tanıtıcı broşürlerini ve adreslerini vermişler. Bu sayede sığınmacılar maddi ihtiyaçlarının giderilmesi için vakıfla temaslarını sürdürmüşler. Özellikle gelen ailelerin çocukları varsa Vakfa göndermeleri konusunda telkinde bulunmuşlar. Sığınmacı çocuklar geldiğinde de aileye aylık erzak desteği sağlıyorlar.

Zaman zaman Vakıf üyeleri “Eğitim Seferberliği” adı altında Vakfın üyeleri sokak sokak dolaşıp sığınmacıları Vakfa davet ediyor. Özellikle muhafazakâr ailelerin yaşadığı yerlerde çalışmalarını yoğunlaştıran Vakıf o semtin sakinlerinin destek ve takdirlerini de görüyorlar. Bazen mahalle sakinleri Vakıf üyelerine adres dahi gösteriyorlar. Günün her saatinde onlarla beraber olmaya çalışıyorlar. Bu yüzden Vakıf bünyesinde sürekli gönüllü Arapça bilen tercüman bulunduruyor. Sığınmacı aileler akşam geri evlerine dönüyorlarsa da üniversitede okuyan sığınmacılar Vakfın yurdunda kalıyor.

Vakıf çalışmalarında adeta milli eğitim gibi kayıt sistemi oluşturmuş; aile kimliği fotokopisi ve çocuk adı, adresi gibi bilgileri alıyorlar. Her ayın sonunda aile toplantıları yapıyorlar. Vakıf yöneticileri şu ana kadar üstesinden gelemedikleri herhangi bir problemle olmadığını beyan etmektedirler. Çünkü bu süreçte özellikle Valilik, Kaymakamlık Vakfın başlıca sponsorları durumda; onun için Vakıf sık sık bu kurumlarla iletişim içindedir ve yardıma muhtaç hangi ailelere yardım etmeleri gerektiğini o kurumlara iletiyorlar. Bu yüzden faaliyetleri Valilik tarafından yakından takip edilmektedir. Kaymakam Bey sürekli Vakfın düzenlediği aile toplantılarına katılıyor.

Kısaca Çukurova İlim Vakfının sığınmacılar konusunda ana paydaşları Valilik ve Kaymakamlık olduğu söylenebilir.

XVI. Kurumgram⁸ Tablosu

Not: Suriyeli sığınmacılara ilişkin kurumsal etkinlik alanlarına göre rollerin oynanma yoğunluğu bakımından paydaşlıklar sıralanmış olup zaman içerisinde bu dağılım değişebilmektedir. Fakat herhangi bir kurum çok kısa bir sürede alt düzeyden üste düzeye veya tersine geçmesi söz konusu olmaz. Okun yönü tercih edilenleri göstermektedir.

⁸ Bu uygulama Sosyometri’de kullanılan “sosyogram” tablosuna öykünerek yapılmıştır. Gerçekte Amerikalı sosyolog Jacob Moreno tarafından geliştirilen sosyometri, grup bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin duygusal yönlerini, grubun genel görünümü, uyumu, bütünlüğü ve bölünmeler hakkında objektif bilgiler edinmek için kullanılan bir tekniktir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık, güvenlik ve ekonomik sorunları başta olmak üzere birçok sorunlarıyla 3 milyona yakın Suriyeli şu anda Türkiye’de bulunmaktadır. Problem sadece yerel değil, Adana ile sınırlı değil, uluslararası boyuttadır. Problemin bu gelişim sürecinde çok ciddi bir plansızlık var. Nasıl bir çözüm sunulacağına çerçevesi çizilmemiş; “Güçlü devletiz.” demek de yeterli olmuyor. Oysa Türkiye ilk defa göçmen, sığınmacı almıyor; Türkiye bu konuda tecrübeli.

Şu anda sığınmacıların Türkiye toplumuna entegrasyonu için faaliyetlere girilse dahi en az 10 yıl sonra ürün vermeye başlayacaktır. Bu zaman zarfında da süreç çok sakin geçmeyecektir.

Suriyeli sığınmacı problemi kurumsal muhatapları bakımında değerlendirildiğinde adeta “emniyet” olgusuna indirgenmiş bir kurumsal işleyiş söz konusudur. Şu ana kadar AFAD merkezî bir rol üstlenmişse de zaman içinde bu rollerin önemli bir kısmı Göç İdaresince yerine getirilecektir. Bu şekilde sığınmacılara yönelik uygulamalarda kurumsal hiyerarşinin en üstünde Emniyet Birimleri, AFAD, Göç idaresi yer alırken belediyeler hiyerarşinin alt kısmında yer almaktadır. Oysa belediyeler hiyerarşinin üstünde bir yerlerde rol üstlenebilir ve üstlenmelidir. Burada belediyeler, özellikle Seyhan Belediyesi sığınmacılara yönelik bir birim oluşturmalı ve mutlaka İl Göç İdaresinde bir temsilcisi olmalıdır.

Her ne kadar Valilik bünyesinde bulunan koordinasyon merkezine bağlı biri Yüreğir’de diğeri Seyhan’da olmak üzere sığınmacılara yönelik iki koordinasyon birimi oluşturulmuşsa da Belediyenin kendi ihtiyaçlarını da dikkate alarak bünyesinde kurulacak bir birim Belediyenin kurumlar arası koordinasyonunu sağlamasının yanı sıra çok ağır şartlarda Türkiye’ye gelmiş ve zor şartlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışan bu sığınmacılara psikolojik destek sağlayacağı gibi yerel halkın onlara yönelik olumsuz tutum ve ön yargılarının giderilmesinde de yararlı olacak çalışmalar yapabilir.

Bu ara Suriyelilerin tamamen kayıt altına alınması lazım. Şu an oturdukları evlere kira bedeli olarak yıllık belli miktarda para ödüyorlar. Bu ev sahiplerinin çoğu vergi kaydında bulunmuyor. O yüzden ev sahipleri bu insanlardan tamamıyla sorumlu olup kaç kişi oturduğu ve kaç aile olduklarıyla ilgili kurumlara bildirmeleri lazım ve bu konuda ev sahipleri sorumlu tutulmalılar. Bu süreç muhtarlıklarla koordineli bir şekilde inşa edilebilir. Aynı şekilde koruyucu aile kapsamında yerli ailelere bir Suriyeli aile teslim edilip koruyucu aileye de teşvik verilebilir. Çünkü sığınmacılara verilen kimlikler bu konuda yetersiz kalıyor.

Sürecin insani boyutları da söz konusu ki onların yük olarak görülmemesi gerekir. Katma değer sağlayan insanlar olarak bakılıp Suriyelilerin de bu kurumlarda kendi halkına hizmet verebilme imkânı oluşturulabilir.

Sığınmacıların gayrimenkul alma konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır. Beraberinde getirdikleri motorlu taşıt araçlarının plakaları takibi kolay plakalara dönüştürülmelidir.

En büyük problemlerden biri de dil öğrenimidir. Mutlaka en kısa sürede onlara Türkçe öğretilmelidir. Dil probleminin çözülüp, sosyal hayata katılmaları gerekir. Bunun yapılması için dil öğretim seferberliği altında kampanyalar yürütülebilir. Bir süreliğine onlara yönelik, onların dil öğrenme ve entegrasyonlarına yönelik özel TV ve radyo kanalları oluşturulabilir. Bütün bunlar yapılırken de evrensel insani ilkeler ile davranılması gerekir.

Eğitim ihtiyaçlarıyla ilgili okulların düzenlenmesi fayda sağlamaktadır. Mümkün olduğunca sığınmacıların okullaşmasına özel bir çaba sarf edilmelidir. Bu yapılırken “kaynaştırma eğitimi”ne benzer bir uygulama gerçekleştirilebilir. Sığınmacılar bir taraftan kendi müfredatlarını takip ederken belirli gün veya zamanlarda da mevcut okulların müfredatlarını takip edecek şekilde okullaşmaları sürdürülebilir. Bu süreçte milli eğitimin mevcut okullarının yetersiz kaldığı durumlarda belediyelerin, özelde de Seyhan Belediyesinin en azından kiralama yoluyla bina, yer tahsisinde bulunması önemli katkı sağlayacaktır.

Yukarıda bahsedilen öneriler veya benzerleri yapılmayacak ise hiç zaman kaybetmeden tamamı bir yerde toplanmalı, tek bir yerde kayıt altına alınarak kontrolleri yapılmalıdır. Örneğin Suriye içinde güvenli bölge oluşturulup oraya taşınmaları da alternatif bir uygulama olarak göz önünde bulundurulabilir.

KAYNAKÇA

Çelebi, N. (2007). “Sosyoloji Notları”, Ankara: Anı Yayıncılık.

Fichter, J. (2009). “Sosyoloji Nedir”, (9. baskı) (Çev. Nilgün Çelebi), Ankara: Anı Yayıncılık.

Maciver, R. M. ve C. H. PAGE (1965). “Society”, London: Mac Millan and Com. Ltd.

Nirun, N. (1991). “Sistemik Sosyoloji Yönünden Sosyal Dinamik Bünye Analizi”, Ankara: AKM Yay. Sayı:56.

Özdemir, Ç. (Edt.) (2013). “Türkiye’de Sosyoloji”, Eskişehir: Anadolu Ün. Yayınları No: 2638.